

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ Ο.Π.Ι.ΔΗ.Χ.: ASIAF_NKARAB 8/3/2022

Συνεντεύκτρια: **ΝΑΣΗ ΣΙΑΦΑΚΑ (ΝΣ)**

Αφηγήτρια: **ΝΙΚΟΣ ΚΑΡΑΜΠΟΥΡΝΙΩΤΗΣ (ΝΚ)**

Βιντεοσκόπηση: **ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΣΙΑΦΑΚΑ (ΒΣ)**

Απομαγνητοφώνηση: **ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ ΧΡΙΣΤΟΥΛΑΚΗ (20/5/2022)**

Οι χρόνοι αναφέρονται στα ακουστικά αρχεία **ASIAF_NKARAB_AUDIO1, 2,3,4,5,6** τα οποία αντλήθηκαν από τα αρχεία βίντεο: **ASIAF_NKARAB_VIDEO1,2,3,4,5,6** λόγω βλάβης στο μαγνητόφωνο που δεν υπήρξε καταγραφή. Για τον λόγο αυτόν η συνέντευξη παρέμεινε ημιτελής.

Απομαγνητοφώνηση αρχείου: ASIAF_NKARAB_TRANS

ΑΠΟΜΑΓΝΗΤΟΦΩΝΗΣΗ ΑΡΧΕΙΟΥ ASIAF_NKARAB_AUDIO1

(ΝΣ) Καλημέρα Νικόλα, είμαστε απ' την Ομάδα Προφορικής Ιστορίας του Δήμου Χαλανδρίου, εγώ είμαι η Νάσση Σιαφάκα, από 'δω η Κική Σιαφάκα και....

(ΝΚ) Γνωριζόμαστε....

(ΝΣ)... και είναι χαρά μας, γνωριζόμαστε, είναι χαρά μας να μας πεις αυτά, λίγα απ' τα πολλά που ξέρεις για τα..., για τους πρόσφυγες...

(ΝΚ) Ναι.

(ΝΣ) ...και όλη αυτή τη διαδρομή. Αλλά θα θέλαμε να ξεκινήσουμε ως εξής.

00:01:01 - Προσωπικά στοιχεία και πληροφορίες για την οικογένειά του.

(ΝΣ) Να μας πεις εδώ για να καταγραφεί τ' όνομά σου, πότε γεννήθηκες και μετά την ιστορία της οικογένειας λίγο, σιγά, σιγά.

(ΝΚ) Ναι! Λέγομαι Καραμπουρνιώτης Νίκος, γεννήθηκα το 1981 στην Αθήνα, στο «ΜΗΤΕΡΑ» και από τότε μένω στο Χαλάνδρι, στο Συνοικισμό Χαλανδρίου... Γιατί για 'μας, θα πούμε αργότερα ότι είναι κειμήλιο αυτή η λέξη... Ε,ε,ε οι παππούδες μου και οι γιαγιάδες μου ήρθαν από την Ερυθρά Χερσόνησο της Μικράς Ασίας, η οποία [Βήχει] βρίσκεται ακριβώς απέναντι από τη Χίο και συνορεύει με τον κόλπο της Σμύρνης. Ήρθαν απ' τα Βουρλά και απ' τ' Αλάτσατα. Και βέβαια έχω και καταγωγή κι απ' την Κάτω Παναγιά απ' το Τσεσμέ, από 'κει όπου έχουνε οι περισσότεροι κάτοικοι του Συνοικισμού, η συντριπτική πλειονότητα ήρθε από την Ερυθρά Χερσόνησο.

(ΝΣ) Μας λες λίγο ειδικότερα για τους παππούδες; Έναν, έναν.

(ΝΚ) Ναι, ναι!

(ΝΣ) Θέλουμε να τους τιμήσουμε, έναν, έναν.

(ΝΚ) Οι δικοί μου οι παππούδες ήτανε..., η μία οικογένεια ήτανε δώδεκα αδέρφια, η άλλη εφτά. Η οικογένεια με τα δώδεκα αδέρφια ήρθανε μόνο οι πέντε... οι εφτά ...

(ΝΣ) Του πατέρα σου;

(ΝΚ)... σε μικρή ηλικία... Ναι, σφαγιάστηκαν εκεί πέρα κι ήρθαν εδώ πέρα πέντε άτομα, ε...,ε..., πήγανε πρώτα στην Κρήτη, όπως πάρα πολλοί Χαλανδραίοι Μικρασιάτες... Συγκεκριμένα στα Χανιά και ιδρύσανε ένα χωριό το οποίο λεγόταν Κόκκινο Μετόχι. Το Κόκκινο Μετόχι πήρε τ' όνομά του, επειδή ήτανε βενιζελικοί οι..., οι... οι άνθρωποι τότε, και φτιάξανε δύο χωριά. Οι βασιλικοί φτιάξανε το Μπλε Μετόχι και οι, οι.. βενιζελικοί φτιάξανε το Κόκκινο Μετόχι. Εμείς είμαστε απ' το..., πήγαμε στο Κόκκινο Μετόχι.

(ΝΣ) Πες μας λίγο τα ονόματα. Αυτοί είναι του πατέρα σου η οικογένεια...

(ΝΚ) Απ' του πατέρα μου τη μεριά, απ' του πατέρα μου τη μεριά που τα ζήσανε πιο έντονα, ήτανε ο παππούς μου ο Νίκος που έχω τ' όνομά του, ο αδερφός του ο Στεφανής που τους..., που πέθανε στη Μάχη της Κρήτης από τους Ναζί, ο..., η θεία μου η Στέλλα, η θεία μου η Πετρούλα κι ο θείος μου ο Βασίλης. Αυτοί οι πέντε δηλαδή κατάφεραν σε μικρή ηλικία, ο παππούς μου βέβαια ήτανε μεγαλύτερος, και ήρθανε εδώ πέρα... Ε,ε,ε η γιαγιά μου είχε κι εκείνη τρία αδέρφια. Γεννήθηκε το 1897, πέθανε το 2004 σε ηλικία εκατόν εφτά ετών. Εγώ είχα τελειώσει το στρατό και ήδη εργαζόμουνα, οπότε έμαθα και ρώτησα. 'Ημουνα απ' τους τυχερούς που μίλησα μ' έναν άνθρωπο που 'φυγε μεγάλος από την καταστροφή, όχι παιδάκι και ρώτησα πολλά πράγματα και μου είπε...

(ΝΣ) Έφυγαν αυτοί το '22;

(ΝΚ) Το '22 φύγανε...

(ΝΣ) Ναι.

(ΝΚ) Με τον τελευταίο διωγμό κι επειδή δεν βρήκαν κληρούς οι οικογένειες στην Κρήτη, ήρθανε μετά από τέσσερα χρόνια στο Χαλάνδρι, γύρω στο 1926, όπου ήρθανε επειδή υπήρχανε ήδη Βουρλιώτες από το '22 και επικοινωνήσαν με κάποιο τρόπο, ήτανε δύσκολη η επικοινωνία τότε...

(ΝΣ) Πού ήτανε οι Βουρλιώτες στο Χαλάνδρι;

(ΝΚ) 'Ητανε συγγενείς όλοι οι Χαλαταίοι, οι δικοί μου, όλοι, οι Μανίκες, ο Τσακιτζής, όλοι αυτοί ήτανε μαζί, ήτανε... Οι Βουρλιώτες ήρθανε στον Παλιό Συνοικισμό...

00:04:41 - Ο πρώτος προσφυγικός Συνοικισμός στο Χαλάνδρι.

(ΝΣ) Επειδή... Σε κόβω τώρα, επειδή ο παλιός Συνοικισμός στήθηκε...

(NK) Το '14 ξεκίνησε να γίνεται.

(ΝΣ) Ο παλιός Συνοικισμός στήθηκε το '26. Που έγινε η απαλλοτρίωση...

(NK) Όχι! Θα σου πω, θα σου πω!

(ΝΣ)... αλλά αυτοί μπορεί να προϋπήρχαν κάπου, να μένανε κάπου αλλού.

(NK) Θα σου πω, θα σου πω. Ο παλιός Συνοικισμός ξεκίνησε να φτιάχνεται το '14 από κάποιους Μελιώτες απ' τον πρώτο διωγμό. Το '18 έγινε ένα δεύτερο κύμα, λίγο μεγαλύτερο. Στην αρχή ήταν τέσσερις οικογένειες Μελιώτικες. Η μία οικογένεια γύρισε πίσω το δέκα... το '15, οι άλλες μείνανε εδώ πέρα, το '14. Έτσι λοιπόν ήρθανε το '18 άλλη μια πολύ μικρή ροή και έμεινε κοντά στην οδό Αμοργού, που είναι απ' την Αγία Άννα, από πάνω, και σιγά, σιγά ξεκίνησαν οι πρόσφυγες οι οποίοι δεν βρήκανε κλήρους στα υπόλοιπα μέρη της Ελλάδας, διότι σε πολλά μέρη..., α.,α.,α... τους Μικρασιάτες τους σκορπίσανε, διότι δεν ήθελε το καθεστώς τότε να ανεχτεί το συνδικαλισμό που ανέπτυξε ο Μικρασιατικός ελληνισμός στη Μικρά Ασία. Ε,ε, όταν στα Βουρλά, παράδειγμα, υπήρχανε πέντε εφημερίδες, η μία σατυρική, όταν υπήρχαν συντεχνίες, συνεταιρισμοί κτλ. Όταν δηλαδή ο κόσμος ήξερε ότι όταν ομαδοποιηθεί με κοινό στόχο, κάτι συγκεκριμένο, θα αντιστέκεται... Αυτό δεν το ήθελε εδώ πέρα το καθεστώς. Γι' αυτό μάλιστα είχε πει ο..., τότε κι ο Μεταξάς, δεν ξέρω... «Δεν πιστεύω να μου κουβαλήσει εδώ την αναρχία.» Έτσι ακριβώς του είχε, του είχε μεταφέρει. Έτσι, λοιπόν, δεν τους πήγανε σε όλα τα μέρη μαζί, με την ανταλλαγή κάποιοι τουρκοκρατικοί, κάποιοι μουσουλμάνοι Έλληνες, οι οποίοι πήγαν απέναντι, πρόλαβαν σε πολλά μέρη και πούλησαν σε μοναστήρια τις περιουσίες τους κι έτσι όταν έγινε, ήρθε να γίνει ανταλλαγή, δεν βρήκαν σ' όλα τα μέρη περιουσίες οι Μικρασιάτες. Έτσι αναγκαστήκανε κι ήρθανε εδώ πέρα και πήρανε κάποια οικόπεδα...

(ΝΣ) Από Κρήτη ήρθαν κατ' ευθείαν Χαλάνδρι οι δικοί σου;

(NK) Κατ' ευθείαν Χαλάνδρι ήρθανε!

(ΝΣ) Ναι.

(NK) Πήγανε στον Πειραιά κι από τον Πειραιά κατ' ευθείαν Χαλάνδρι γιατί υπήρχαν ήδη...

(ΝΣ) Κάποιοι.

(NK)... συγγενείς και γνωστοί και δεν ήρθαν τυχαία στο Χαλάνδρι.

00:07:10 - Το έφορο έδαφος του Χαλανδρίου που μπορούσε να καλλιεργηθεί προσέλκυσε τους πρόσφυγες.

(NK) Οι Βουρλιώτες κυρίως και οι Αλατσιατανοί ήταν «ρεσπέριδες», ήταν άνθρωποι οι οποίοι ασχολούνταν πάρα πολύ με τη σταφίδα. Τότε στα Βουρλά είχαν την μεγαλύτερη παραγωγή σταφίδας στο κόσμο. Εκατό χιλιάδες στρέμματα. Αυτή τη στιγμή η Ελλάδα, εκατό χιλιάδες στρέμματα δεν έχει όλη μαζί που παράγει σταφίδα, για να φανταστείτε. Έτσι, λοιπόν, επειδή ήταν αμπελότοπος και είχε και ελιές το Χαλάνδρι, κι επειδή ήτανε μια γούβα στη ρεματιά, που είχε ένα πολύ εύφορο έδαφος κι ακόμα έχει πολύ εύφορο έδαφος ο Συνοικισμός, έτσι λοιπόν

είπαν ότι εμείς πάμε εκεί πέρα για να μπορούμε να καλλιεργήσουμε και να μπορούμε να κάνουμε αυτό που μάθαμε εκεί πέρα.

(ΝΣ) Είχανε, δηλαδή, την επιλογή... Είχανε κάποια χρήματα για ν' αγοράσουνε κάτι αυτοί; Γιατί ξέρω ότι... τους στείλανε κάπου.

(ΝΚ) Ναι, ναι. Τους στείλανε, ε..., ε..., όχι! Αρχικά ήταν να μείνουν στον Πειραιά.

(ΝΣ) Ναι.

(ΝΚ) Αλλά στον Πειραιά δεν μπορούσαν οι Βουρλιώτες να καλλιεργήσουνε. Έτσι προτίμησαν μέρη, όπως το Χαλάνδρι και η Νέα Ερυθραία, που ήτανε αμπελώνες, που ήτανε...

(ΝΣ) Ναι, ναι.

(ΝΚ)... έτσι, αγροτικές περιοχές, εύφορες κι αρχίζουσε σιγά, σιγά να μαζεύονται εδώ πέρα.

00:08:17 - Η μετοίκηση στο πρώτο Συνοικισμό.

(ΝΚ) Οι αναφορές που έχουμε, είναι ότι το '14 μέναν εδώ πέρα, περίπου στα είκοσι άτομα, το '18 περίπου...

(ΝΣ) Ξέρεις ονόματα; Οικογένειες, ποιες ήτανε το '14;

(ΝΚ) Λοιπόν...

(ΝΣ) Κι από πού ήρθανε;

(ΝΚ) Ήτανε η οικογένεια..., ήτανε οι Κουρουναίοι. Ήτανε..., ήτανε..., οι... Αναγνώστου! Ε...,ε..., Κουρουναίοι, Αναγνώστου...

(ΝΣ) Από Βουρλά ήταν αυτοί;

(ΝΚ) Όχι, αυτοί ήταν απ' το Μελί, οι πρώτοι.

(ΝΣ) Απ' το Μελί.

(ΝΚ) Απ' τα Βουρλά ξέρω πολλά ονόματα. Ξέρεις, αν ξεχάσω κανένα όνομα στην κάμερα... καήκαμε!

(ΝΣ) Οι Αναγνώστου δηλαδή ήτανε απ' το '14.

(ΝΚ) Ναι, βέβαια. Και μάλιστα ο..., ο..., ο ένας ο Αναγνώστου, ένας συγγενής τους, ήτανε το... καλύτερο ούτι της..., που έχει περάσει η προσφυγιά, που έχει περάσει. Μεγάλος ουτιτζής ο... ο ένας ο Αναγνώστου.

(ΝΣ) Που έχει σπίτι εδώ, στην Ποταμού Καλαμά.

(ΝΚ) Και εδώ και στη Θράκης και...

(ΝΣ) Στη Θράκης και Ποταμού Καλαμά, στη γωνία.

(NK) Ναι, ναι, ναι... Λοιπόν. Ε..., ε..., το '18 έγινε, άρχισε να γίνεται σιγά, σιγά μια φιλοκοινωνία με εκατόν πενήντα, εκατόν εβδομήντα άτομα, τα οποία πηγαινοερχόντουσαν, γιατί; Αλλάζανε με την Καισαριανή. Γι' αυτό πάρα πολλοί από 'δω έχουμε συγγενείς στην Καισαριανή. Αλλάζανε με την Καισαριανή. Κάποιοι βρήκανε στα Μελίσσια, στον Παλιάγιαννη, οι Γκιουλμπαξιώτες, Βουγιουκαίοι και τα λοιπά, που είναι.... Ο Γκιουλμπαξές ήτανε το κεφαλ... , είναι το κεφαλοχώρι των Βουρλών, με λίγα λόγια. Κι αρχίσαν να πηγαινοέρχονται. Κάποιοι πήγαν στα Μελίσσια στον Παλιάγιαννη, κάποιοι πήγανε στη Καισαριανή. Οι υπόλοιποι άρχισαν να εγκαθίστανται εδώ πέρα και να αρχίζουνε να δημιουργούνε μία κοινωνία, βάσει των γνώσεών τους και της επαγγελματικής τους κατάρτισης από τη Μικρά Ασία. Βέβαια αυτό ήταν αδύνατον να συμβεί...

(ΝΣ) Πού μέναν αυτοί;

(NK) Αυτοί μένανε....

(ΝΣ) Απέναντι τότε στην Αγία Άννα μου είπατε.

(NK) Ναι! Ξεκινήσανε στην οδό Αμοργού, απέναντι από την Αγία Άννα, μετά φτάσαν εδώ που είναι η βιβλιοθήκη του Βασιλόπουλου και απλώσανε στην Καλογρέζης.

(ΝΣ) Ναι. Αυτό, σύμφωνα μ' αυτά που ξέρω εγώ, ανήκε στην Μονή Πεντέλης...

(NK) Όλα τα οικόπεδα!

(ΝΣ)... και απαλλοτριώθηκε όλη εκεί πέρα η περιοχή...

(NK) Ναι! Στη μονή Πεντέλης.

(ΝΣ) Και απαλλοτριώθηκε...

(NK) Και τα πήρανε με άτοκο δάνειο.

(ΝΣ) Απαλλοτριώθηκε...

(NK) Έχω μέσα μάλιστα και ένα έγγραφο, να σας δείξω...

(ΝΣ) Όχι τότε στον Παλιό Συνοικισμό. Τότε τους στήσανε παράγκες.... σαν να 'ναι καταυλισμός.

(NK) Αυτά πήρανε με άτοκο δάνειο, στο νέο Συνοικισμό.

(ΝΣ) Ναι, αυτόν. Να πούμε για τον παλιό Συνοικισμό. Έτσι;

(NK) Ναι, ναι.

00:10:52 - Περιγραφή του παλιού Συνοικισμού και ο τρόπος που έχτιζαν τις παράγκες.

(ΝΣ) Οπότε, αυτοί που ήρθανε μαζικά το '26, πήγανε σ' αυτό, στις παράγκες του παλιού Συνοικισμού.

(NK) Ναι. Το '22, το '22 στήθηκαν οι πρώτες παράγκες, οι οποίες ήτανε ουσιαστικά παράνομες. Δεν τους επέτρεπαν να πάνε...

(ΝΣ) Ναι. Ακριβώς αυτό δεν ξέρουμε.

(ΝΚ)... να στήσουνε εκεί πέρα.

(ΝΣ) Εγώ αυτό δεν ξέρω.

(ΝΚ) Το '22 δηλαδή ήρθε ο πρώτος πληθυσμός και τι έγινε! Για να..., επειδή είχανε πρόβλημα πάρα πολύ με τον αέρα και με τις καιρικές συνθήκες, είχανε κάνει τα σπίτια όπως βλέπουμε στα... τα Κυκλαδονήσια, τις Χώρες απ' τα Κυκλαδονήσια. Είχανε πάρα πολύ στενούς τους δρόμους, είχανε τις παράγκες τους. Κάθε παράγκα μπροστά υπήρχε ένα αυλάκι τεράστιο, το οποίο ήταν για τα λήμματα και για τα... , για τις μπουγάδες και τα λουπά, και φτιάχνανε, φτιάχναν τις παράγκες με το λεγόμενο «μπαγδατί» ή «μπαγλαντί». Ήτανε η αρχιτεκτονική της εποχής που είχε λάσπη, κασικότεριχες ή προβατότριχες για μόνωση... ε..., ε... και άχυρο μέσα. Αυτά τα έβαζαν όλα μαζί μέσα, τα πατούσανε με τα πόδια τους και έτσι σιγά, σιγά φτιάχνανε τις πλιθιές. Από πάνω βάζανε λαμαρίνα... Αργότερα, βέβαια, ήρθε το..., το ασφαλτόπανο, βάζανε λαμαρίνα και πάνω βάζανε μεγάλους ογκόλιθους για να μην μπορεί ο αέρας να τους πάρει. Έτσι λοιπόν χτίστηκαν οι πρώτες παράγκες.

(ΝΣ) Αυτά στην οδό Αμοργού, από 'κείνη την περιοχή, απέναντι απ' την Αγία Άννα.

(ΝΚ) Ναι! Έτσι λοιπόν... Α, οι παράγκες ήτανε τρία επί δύο, ανάλογα βέβαια το πόσο μεγάλες ήταν οι οικογένειες, ε..., ε... και είχανε μια παράγκα, ε..., ε..., εξτρά, η οποία ήτανε κοινόβια και ήτανε σαν μαγειρειό. Όχι σαν μαγειρειό, ήταν το μαγειρειό του πρώτου Συνοικισμού. Έτσι λοιπόν, και ο Συνοικισμός όταν επεκτάθηκε προς την Καλογρέζης είχε την ίδια αρχιτεκτονική και το ίδιο στιλ. Τον ίδιο τρόπο χτισίματος, τον ίδιο τρόπο ζωής, απλά υπήρχε ένα μεγάλο πρόβλημα τότε.

00:12:57 - Η καλλιέργεια της γης και η εκτροφή ζώων.

(ΝΚ) Οι άνθρωποι είχανε μάθει συγκεκριμένα πράγματα να κάνουνε στη Μικρά Ασία, που είχε να κάνει με το λιμάνι. Είχανε να κάνουμε με..., με άλλους λαούς, είχανε να κάνουμε με εμπόριο... Όταν ήρθανε εδώ πέρα, λοιπόν, το μόνο που μπορούσαν να κάνουνε ήταν να καλλιεργήσουνε και να εκτρέφουνε ζώα. Το πρώτο περιβόλι, το πρώτο περιβόλι το είχε ο κύριος Εκμετζόγλου, ο οποίος είχε αγελάδες, ακριβώς εκεί που είναι Ζαλοκώστα και Μικράς Ασίας. Όλη αυτή η έκταση ήτανε όλη αγελάδες και μετά επεκτάθηκε μέχρι εδώ που είναι η ταβέρνα του Μιχάλη, απέναντι από το καλλισθενικό πάρκο.

(ΝΣ) Ο Εκμετζόγλου ήτανε από

(ΝΚ) Ο Εκμετζόγλου ήτανε από... Ναι. Μιλώ με τον..., με τον... ε...

(ΝΣ) Ναι.

(ΝΚ)... με το εγγονό του στο διαδίκτυο, τώρα μένει στο..., στο Ελληνικό, κάτω. Ο Εκμετζόγλου ήτανε, νομίζω, από κάποια χωριά της Προποντίδας ήτανε. Τώρα δεν θυμάμαι.

(ΝΣ) Ναι, δεν πειράζει.

(NK) Πάνορμο ήταν, κάπου, κάπου ήταν, από 'κει.

00:14:01 - Πιθανοί λόγοι που πρόσφυγες από διάφορες περιοχές της Μικράς Ασίας μετοίκησαν στο Χαλάνδρι.

(NK) Αξίζει να αναφερθεί βέβαια ότι ο Συνοικισμός Χαλανδρίου, είναι ένας συνοικισμός που έχει ποικιλία απ' τη Μικρά Ασία. Απ' όλο το φάσμα. Αυτό δεν το βλέπουμε...

(ΝΣ) Αυτό λες για τον παλιό Συνοικισμό τώρα...

(NK) Για τον παλιό. Για τον παλιό. Κι αυτό είναι άξιο λαογραφικής έρευνας το πώς άνθρωποι που, από έκταση η οποία ήταν τρεις φορές η Ελλάδα, βρεθήκανε όλοι μαζί στο συγκεκριμένο σημείο. Λογικά θα έπρεπε ή η Πρόνοια να τους έστειλε, ή να τους έστειλε ο ρατσισμός των ντόπιων ελλαδιτών, γενικότερα, όχι μόνο Χαλαντραίων, και έτσι ένοιωθαν ασφάλεια να ρωτάνε «Πού θα πάμε; Πού έχει δικούς μας;» Έτσι εμείς πιστεύουμε απ' την εμπειρία μας ότι μαζεύτηκαν όλοι μαζί κι όχι επειδή τους στείλανε, ε..., ε...,

(ΝΣ) Ναι, ρωτάγανε...

(NK)... τους στείλανε με σχέδιο, ας πούμε.

(ΝΣ) Ναι, πήγαινε ο ένας....

(NK) Ναι!

(ΝΣ)... είχε συγγενείς... έτσι κινήθηκε όλη η Ελλάδα έτσι κι αλλιώς. Ναι.

00:15:03 - Τα επαγγέλματα των προσφύγων.

(NK) Όταν λοιπόν ξεκίνησαν τα πρώτα τους μεροκάματα, ήτανε οι εργασίες κοπής ευκαλύπτων, όταν είχε πανσέληνο, μέσα στο ρέμα. Κόβανε τους ευκαλύπτους όταν είχε πανσέληνο για να είναι καλά τα νερά του ξύλου και φτιάχνανε ξύλα κοπής για κρεοπωλεία.

(ΝΣ) Αυτά αργότερα όμως, γιατί ...

(NK) Το πρώτο τους επάγγελμα ήταν αυτό. Το πρώτο τους έσοδο ήταν αυτό, το...

(ΝΣ) Είχε ευκαλύπτους τότε στη ρεματιά;

(NK) Σίγουρα, γιατί αναφέρουν όλοι ότι ήταν το πρώτο τους επάγγελμα. Δηλαδή ήταν η πρώτη φορά που πήραν λεφτά στα χέρια τους. Και κάναν εμπόριο με..., με... περιοχές της Νέας Ιωνίας, κάτω στους Ποδαράδες, που είχε κι άλλους εκεί πέρα που κάναν την ίδια δουλειά, γιατί κι εκεί είχε ρέμα, και τα υπόλοιπα ξύλα κοπής τα πηγαίνανε στον Πειραιά. Έτσι λοιπόν ήταν το πρώτο τους έσοδο, σαν εμπόριο. Αλλά κάποια στιγμή, δεν μπορούσαν να κόψουν όλους τους ευκαλύπτους. Κι έτσι σταμάτησε αυτό το πράγμα. Σιγά, σιγά άρχισαν να ζητάνε κτήματα για να μπορούν να τα καλλιεργήσουν. Τον πρώτο καιρό...

(ΝΣ) Δεν δουλεύανε σε κτήματα Χαλανδραίων;

(NK) Μετά έγινε αυτό, προπολεμικά. Στα Βριλήσσια, επάνω, και στο... πίσω απ' το «ΥΓΕΙΑ», που ήτανε παλιά αγροκτήματα «ΑΡΟΖΑ», που ήτανε, τα...

(ΝΣ) Λοιπόν, εγώ, επειδή είσαι ποταμός, θα σε κόψω πάλι να σε γυρίσω πίσω στους δικούς σου.

(NK) Ναι, ναι, ναι, ναι, ναι.

(ΝΣ) Την πολύ συγκεκριμένη ιστορία της οικογένειάς σου...

(NK) Ναι, λοιπόν!

(ΝΣ)... μας ενδιαφέρει, όπως ήρθε εδώ, λοιπόν...

(NK) Εμένα, εμένα, εμένα όταν ήρθανε...

(ΝΣ) Ο παππούς...

(NK)... λοιπόν εδώ πέρα, ζούσανε όλοι μαζί σε μια παράγκα...

(ΝΣ) Ακριβώς εκεί πάλι που μου λες, στην Αμοργού.

(NK) Εκεί πέρα! Εκεί πέρα ξεκινήσανε, όχι, όχι στην Αμοργού, στο..., ήρθαν το '26...

(ΝΣ) Στο παλιό... Ήρθαν το '26 στον παλιό συνοικισμό.

(NK) Μπράβο!

(ΝΣ) Μπράβο.

(NK) Η μία γιαγιά μου ήταν εδώ ήδη από το '22 η Αλατσιατανή. Ήρθαν το '26 στον παλιό Συνοικισμό, μέναν όλοι μαζί σε μια παράγκα και κάποια στιγμή, περίπου α...,α..., στο 1931-'32 άρχισαν να ζητάνε..., α! συγγνώμη!

00:17:09 - Ιδρύεται η Ένωση Προσφύγων Χαλανδρίου.

(NK) Το '22 ιδρύεται ο πρώτος σύλλογος εδώ πέρα, η Ένωση Προσφύγων Χαλανδρίου. Πολιτιστικός σύλλογος αλλά με ποια έννοια. Δεν είχανε την έννοια του πολιτιστικού συλλόγου που έχουμε σήμερα εμείς. Εκεί πέρα ήταν ένα πράγμα σαν ΚΕΠ. Δηλαδή, υπήρχε μια επιτροπή, η οποία κατέγραφε τους πρόσφυγες, τα περιουσιακά τους στοιχεία... Επειδή αυτοί πίστευαν ότι θα ξαναγυρίσουνε πριν τη Συνθήκη της Λωζάννης, κατέθεταν τους τίτλους ιδιοκτησίας και καλά για να μην χαθούνε, ήτανε ένα αρχείο και τα λοιπά, και αυτή η εκπροσώπηση πήγαινε και στην Πρόνοια, κάτω, για να μπορούν για τις παράγκες να προμηθευτούνε πατζούρια, ξύλα, πόρτες και καρέκλες. Αυτή ήτανε δηλαδή η δουλειά του πρώτου συλλόγου που ιδρύθηκε εδώ πέρα. Και... θυμάμαι που μου έλεγαν τότε ότι ο παππούς μου είχε δώσει και μία χρυσή λίρα για να τον ενισχύσει τότε το σύλλογο, ο οποίος σύλλογος μετά, δεν ξέρω για ποιο λόγο, χάλασε... Υποθέτουμε εμείς, τότε για πολιτικούς λόγους. Μεταξύ τους φαγωθήκανε.

(ΝΣ) Για πες μου τι δουλειά έκανε εκεί ο παππούς και πώς ήρθε με κάποια χρήματα, ...

(NK) Εμένα...

(ΝΣ)... απ' ότι καταλαβαίνω...

(ΝΚ) Εμένα, οι δικοί μου όλοι ήτανε....

[Διακόπτεται η ηχογράφιση]

ΑΠΟΜΑΓΝΗΤΟΦΩΝΗΣΗ ΑΡΧΕΙΟΥ ASIAF_NKAPAB_AUDIO2

00:00:01 - Ο πλούτος των προσφύγων έμεινε στην Μικρά Ασία.

(ΝΚ) Κι επειδή λάτρευε πάρα πολύ αυτούς τους Έλληνες, ήτανε μόνος στη ζωή και μάλλον θα τον κοίταξε η οικογένειά μας, δεν ξέρω τι, του είχε αφήσει πολύ μεγάλη περιουσία στα Βουρλά. Μέχρι τον Τσεσμέ. Μιλάμε για χιλιάδες στρέμματα, τέλος πάντων. Ε,ε,ε,...

(ΝΣ) Οπότε κατάφερε κι ήρθε με κάποια χρήματα.

(ΝΚ) Ήρθανε... Όχι, κρύψανε... Εδώ είναι μια λεπτομέρεια τώρα για τους Βουρλιώτες. Υπάρχει μία, υπάρχει στα Βουρλά μια γειτονιά, απ' το '22 και μετά οι Τούρκοι την ονόμασαν «Αλντίρ Μαχαλά»¹. Δηλαδή η «Γειτονιά του χρυσού». Αυτοί τι κάνανε; Ήτανε μία οδός που λεγότανε Φαρδύ Σοκάκι. Εκεί πέρα, οι άνθρωποι αυτοί, στα σπίτια τους, κρύψανε μέσα τις λίρες για να ξαναγυρίσουν να της παραλάβουν. Γιατί πίστευαν ότι θα ξαναγυρίσουνε. Όταν λοιπόν μπήκαν οι Τσέτες και κάψαν τα Βουρλά ολοκληρωτικά, γιατί τα Βουρλά πάντα κρατούσαν αντίσταση στη Μικρά Ασία, βρήκαν όλον αυτό το χρυσό. Κι έτσι από τότε ονομάστηκε η γειτονιά «Ο μαχαλάς του χρυσού». Ακόμα και σήμερα τον λένε έτσι. Από πάνω είναι ο «Μανιάτ Μαχαλάς» γιατί ήταν Μανιάτες. Μανιάτες και Ναξιώτες ήταν στην καταγωγή οι Βουρλιώτες.

00:01:06 - Οι Έλληνες ζητούσαν διαβατήρια για να τους αφήσουν να έρθουν στην Ελλάδα και οι καϊξήδες ζητούσαν χρήματα για να τους περάσουν απέναντι.

(ΝΚ) Και έτσι ήρθανε εδώ πέρα και μπόρεσαν να έχουνε μαζί τους ίσα, ίσα λίγα χρήματα διότι υπήρχανε και Έλληνες καϊξήδες, από τα νησιά τα παράκτια της Μικράς Ασίας, οι οποίοι για να τους πάρουνε και να τους σώσουν τους ζητάγανε ότι έχουν επάνω τους από χρήματα. Αυτό είναι κάτι που δεν πρέπει **KANENA** Ελληνόπουλο Μικρασιάτικο να το ξεχνάει αυτό το πράγμα.

(ΝΣ) Δεν το 'ξερα.

(ΝΚ) Το πώς φέρθηκαν κάποιοι Έλληνες στους Έλληνες! Το ότι τους ζητούσανε **διαβατήριο** [Τονίζει τη λέξη] για να φύγουν από 'κει! Ενώ τώρα βλέπουμε πώς φέρονται στην Ουκρανία, με τι ανθρωπιά, όλες οι χώρες, που μπαίνουνε μέσα οι άνθρωποι, έτσι, και τους αγκαλιάζουνε....! [Δυναμώνει τη φωνή του] **ΟΙ ΙΔΙΟΙ ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ, ΕΠΕΙΔΗ ΔΕΝ ΤΟΥΣ ΗΘΕΛΑΝ** τους ζητούσαν διαβατήριο και τους λέγαν ότι δεν μπορείτε να φύγετε από τη Σμύρνη, γιατί δεν έχετε διαβατήριο

ελληνικό. Αυτό είναι ένα κεφάλαιο το οποίο πρέπει να το αναπτύξουμε οπωσδήποτε περί ρατσισμού.

00:01:57 - Με άτοκο δάνειο πήραν τα οικόπεδα.

(NK) Ε., ήρθανε μετά εδώ πέρα, πήρανε διακόσια πενήντα μέτρα οικόπεδο, τα οποία ήτανε απ' τη Μονή Πεντέλης... Με άτοκο δάνειο τα πήρανε, δεν τους έγινε...

(ΝΣ) Τώρα μιλάς για το νέο Συνοικισμό;

(NK) Ναι. Τι θες για το παλιό να σου πω;

00:02:13 - Οι παππούδες του γνωρίστηκαν στην Κρήτη, ο πατέρας του γεννήθηκε στο Χαλάνδρι.

(ΝΣ) Την ιστορία της οικογένειας, ακόμα.

(NK) Ναι!

(ΝΣ) Αν έχει κάτι να...

(NK) Ναι! Εμένα...

(ΝΣ) Ήταν εκεί η οικογένεια του πατέρα και η οικογένεια της μητέρα.

(NK) Ναι!

(ΝΣ) Γνωριστήκανε εδώ; Παππούς και γιαγιά;

(NK) Όχι, στην Κρήτη.

(ΝΣ) Α, στην Κρήτη γνωριστήκανε!

(NK) Στην Κρήτη, στην Κρήτη γνωριστήκανε... Στην Κρήτη. Η γιαγιά μου είχε έρθει εδώ πέρα και είχε φύγει ..., έγινε το αντίθετο! Η γιαγιά μου ήρθε εδώ και πήγε στην Κρήτη και ξαναγύρισε! Ο παππούς μου πήγε κατ' ευθείαν στην Κρήτη.

(ΝΣ) Μάλιστα.

(NK) Λοιπόν και ήρθαν εδώ και κάνανε τον πατέρα μου τον Γιάννη και τη θεία μου την Βαγγελιώ...

(ΝΣ) Εκεί στον παλιό Συνοικισμό....

(NK) Ναι!

(ΝΣ).... εκεί γεννηθήκανε;

(NK) Ναι, γεννήθηκε ο πατέρας μου... ναι, γεννήθηκε όταν χτιζόταν αυτό εδώ το σπίτι και μένανε εκεί πέρα. Αυτό εδώ το σπίτι που κάναμε....

(ΝΣ) Μιλάμε για το '35 ας πούμε; Πότε γεννήθηκε ο πατέρας σου;

(ΝΚ) Ναι! Κάπου εκεί πέρα, το '33 νομίζω, ή το '32, δεν θυμάμαι, ναι. Και... η θειά μου ήταν μεγαλύτερη και ένα τρίτο παιδί, το οποίο πέθανε στην κούνια, μωρό. Μάλλον από κάτι τρόμαξε; Τότε λέγαν' απ' το μάτι ότι πέθανε, ας πούμε. Αλλά μάλλον, μάλλον, όπως μου είπε αργότερα ο πατέρας μου, ας πούμε, ότι μάλλον με κάτι τρόμαξε το παιδάκι και...

(ΝΣ) Εκεί μέσα στις παράγκες γεννήθηκε. Και πατέρας και αδερφή...

(ΝΚ) Μεσ τις παράγκες, ναι, μεσ στις παράγκες, μεσ τις παράγκες.

(ΝΣ) Τ' όνομα του πατέρα σου;

(ΝΚ) Γιάννης, Γιάννης. Γιάννης κι η αδερφή του Βαγγελιώ. Το μικρό το παιδάκι δεν το θυμάμαι πώς το λέγανε, που δεν πρόλαβε...

(ΝΣ) Και η μητέρα σου; Πού γεννήθηκε;

(ΝΚ) Η μητέρα μου γεννήθηκε στην Πλάκα. Στου Μακρυγιάννη.

[Διακόπτεται η ηχογράφηση]

ΑΠΟΜΑΓΝΗΤΟΦΩΝΗΣΗ ΑΡΧΕΙΟΥ ASIAF_NKAPAB_AUDIO3

00:00:01 - Στον παλιό Συνοικισμό είχαν κοινή κουζίνα. Τα πρώτα μαγαζιά.

(NK) Στον παλιό Συνοικισμό, όταν άρχισαν να στήνουνε την πρώτη κοινωνία τους, τοπική κοινωνία, τα πρώτα επαγγέλματα ήτανε... Είχανε μία βρύση, η οποία δίπλα είχε ένα πλυσταριό και πίσω απ' το πλυσταριό υπήρχε το μαγειρείο. Το οποίο πηγαίνανε κι έκαναν ένα τύπου συσσίτιο που πήγαιναν, είχανε χωρίσει την εβδομάδα και λέγανε ότι τις ζυγές ημέρες η αριστερή πλευρά, τις μονές ημέρες οι δεξιά πλευρά. Έτσι μαγειρεύανε στο Χαλάνδρι. Προς τον Άγιο Νικόλαο, λοιπόν, στήθηκαν τα πρώτα μαγαζιά. Τα οποία ήτανε τσαγκάρηδες, ήτανε αυτοί που πουλάγαν τα τσουβάλια, τα λινά, τα... για να μαζεύουν τις ελιές και τα αμπέλια και τα λοιπά. Υπήρχανε μαραγκοί, οι οποίοι είχαν πάρα πολλή δουλειά, υπήρχε γιατρός, ο οποίος είχε έρθει από τα Βουρλά και... ο κύριος Κώστογλου, ο οποίος ήτανε άτυπα ο γιατρός του καταυλισμού, του Συνοικισμού μάλλον.

(ΝΣ) Έχουμε ακούσει για έναν κουτσό γιατρό. Ήταν αυτός;

(NK) Α! Δεν ξέρω αν ήταν κουτσός, αλλά αυτός θα είναι, ναι. Ο οποίος αυτός είχε, έτσι, ήτανε παθολόγος και πολύ καλός γιατρός. Συνεργάτης ενός πολύ σπουδαίου γιατρού στα Βουρλά, του λεγόμενου Μπενουά. Ο οποίος το επίθετό του ήταν Παγώνης, αλλά το παρατσούκλι του ήταν «ο Μπενουάς». Και υπάρχει το ίδιο παρατσούκλι κι εδώ πέρα εκείνα τα χρόνια και δεν ξέρω αν είναι συγγενής του Μπενουά. Υπάρχει ακόμα κάποιος που τον φωνάζαμε «Μπενουά», την οικογένειά του. Ο «Μπενουάς» ο λεγόμενος, ξέρω 'γω. Λοιπόν, ε...,

00:01:55 - Το μορφωτικό επίπεδο των προσφύγων.

(ΝΣ) Τώρα μια και μας μίλησες και για έναν γιατρό, για πες μου, αν ξέρεις, τι μορφωτικού επιπέδου ήτανε οι πρόσφυγες ...

(NK) Στην Αναξαγόρειο Σχολή... ..

(ΝΣ) Κάποιοι δεν ξέρανε, έχω ακούσει, δεν ξέρανε ελληνικά καν.

(NK) Όσοι ήτανε, όσοι είχαν έρθει από την Καππαδοκία και κάτω, προς την Κύπρο, δεν ήξεραν καλά τα ελληνικά. Όσοι ήρθαν από την Ερυθραία και την Ιωνία δεν ήξεραν καθόλου τουρκικά. Γι' αυτό και όταν πήγανε να φύγουν, όταν τους διώχνανε, και μαζεύτηκαν στο δημαρχείο των Βουρλών, ήρθε διερμηνέας. Τώρα, το μορφωτικό επίπεδο ποιο ήτανε.

(ΝΣ) Αυτών των οικογενειών που ήρθαν στο Χαλάνδρι, ας πούμε.

Ναι, ναι, ναι. Λοιπόν. Τώρα, ποιο ήταν το μορφωτικό επίπεδο. Στα Βουρλά υπήρχε η Αναξαγόρειος Σχολή. Το επίπεδο των σπουδών ήταν τόσο υψηλό, που όταν τελείωνε, ήτανε Λύκειο αυτό, έτσι; Η Αναξαγόρειος Σχολή. Ήταν τόσο υψηλό, λοιπόν, το επίπεδο σπουδών που όταν τελείωνες την Αναξαγόρειο έμπαινες άνευ εξετάσεων στο Πανεπιστήμιο της Αθήνα. Ήτανε τεράστιο το... Σπουδάζανε ραπτική μες τα σχολεία τους στη Μικρά Ασία, σπουδάζανε αστρονομία, και μιλούσανε και τρεις ξένες γλώσσες. Πάρα πολλοί, οι περισσότεροι εδώ πέρα μιλούσανε Γαλλικά.

(ΝΣ) Απ' αυτές τις οικογένειες.

(ΝΚ) Απ' αυτές τις οικογένειες μιλούσαν σαν δεύτερη γλώσσα Γαλλικά, σαν τρίτη γλώσσα....

(ΝΣ) Αν θες να μου πεις και συγκεκριμένες οικογένειες...

(ΝΚ) Όλες, όποια οικογένεια ήταν απ' τα Βουρλά, οι παππούδες κι οι γιαγιάδες ξέρανε Γαλλικά ή Ιταλικά.

(ΝΣ) Όπως οι δικοί σου οι παππούδες.

(ΝΚ) Ναι! Ναι! Ξέραν Γαλλικά, Ιταλικά. Γιατί; Γιατί κάνανε μεγάλο εμπόριο με την..., με τη Γαλλία για τη σταφίδα και επίσης γιατί η Ιωνία και η Σμύρνη ήταν ένα μέρος όπου υπήρχανε Εβραίοι, υπήρχανε Γάλλοι, υπήρχανε Άγγλοι, υπήρχανε όλες οι φυλές. Άραβες... που δώσανε πολύ μεγάλη... Αλλά όπως βλέπουμε, λαογραφικά, οι περισσότερες λέξεις που χρησιμοποιούσανε, μέχρι και σήμερα, είναι αραβικής προέλευσης. Μπακάλης, χασάπης, μανάβης, ραχάτι, ε... Όταν γλεντούσαν λέγαν αυτό το περίφημο «γιαάλα!» Αυτό είναι αραβικής προέλευσης, κυρίως. Γενικότερα ήταν πάρα πολύ μορφωμένοι, γιατί; Διότι η μητριαρχική οικογένεια της Μικράς Ασίας, ήτανε μεγάλη η διαφορά με τους ελλαδίτες. Σε αρχεία που βλέπουμε από σχολεία της Μικράς Ασίας, τα κορίτσια είναι περισσότερα από τα αγόρια! Ενώ σε αντίθεση εδώ πέρα, τα κορίτσια τα είχανε για το σταύλο και σπουδάζανε μόνο τα αγόρια.

00:04:48 - Η εργασία των προσφύγων στα υφαντήρια της Ν.Ιωνίας.

(ΝΣ) Αυτό, γενικά, ας πούμε, τα διαβάζουμε στα αρχεία. Γι' αυτό πάλι θα σε φέρω στους Χαλανδραίους...

(ΝΚ) Στους Χαλανδραίους!

(ΝΣ)... και στην οικογένεια τη δική σου.

(ΝΚ) Λοιπόν! Τότε λοιπόν όταν στηθήκανε, όταν στήθηκε ο πρώτος Συνοικισμός και εξασκήσαν τα επαγγέλματα, ξεκίνησε η μεγάλη ροή για τη Νέα Ιωνία. Όπου γίνανε..., οι Σπαρταλίδες από την Πισιδία της Μικράς Ασίας, έφτιαξαν τα πρώτα υφαντήρια. Έτσι λοιπόν φεύγανε με τα πόδια, τότε, και πηγαίνανε στην Νέα Ιωνία, να ξεκινήσουνε δουλειά. Η Νέα Ιωνία για να ειδοποιεί όλο τον κόσμο γύρω, γύρω γιατί δεν είχε και πολυκατοικίες και φαινότουσαν παντού τα εργοστάσια, έφτιαξε τότε ένα καμπαναριό, τον Αη Γιώργη, που υπάρχει μέχρι και σήμερα και έχει τα ρολόγια,

ώστε όλος ο Συνοικισμός και όλος ο κόσμος που έρχεται από τις άλλες περιοχές να βλέπει τα ρολόγια. Στα υφαντήρια δούλεψαν πάρα πολύ, πάρα πολλοί άνθρωποι και αυτή που ξέρει πάρα πολλά να σας πει γιατί δούλευε η μητέρα της εκεί, είναι η Λίτσα η Χέλιου. Εκεί πέρα δούλευαν...

(ΝΣ) Ναι.

(ΝΚ) Οι Βουγιουκαίου δουλεύανε εκεί πέρα στα υφαντήρια της Ιωνίας, τα κλωστοϋφαντουργεία και πήγαν εκεί πέρα διότι ήταν τα αδέρφια τους οι πρόσφυγες Μικρασιάτες που είχαν τον ίδιο πόνο και είχαν αλληλεγγύη και αλληλοϋποστηρίζονταν. Αυτά ήταν κυρίως τα επαγγέλματα. Αλλά το μεγαλύτερο επάγγελμα παρέμενε, ας πούμε, τα αμπέλια, τα οποία ήτανε εδώ πέρα τα αμπέλια.

00:06:03 - Η δημιουργία του νέου Συνοικισμού.

(ΝΚ) Πριν πάρουμε τα οικόπεδα για να τα χτίσουμε, όλο αυτό ήτανε ένα....

(ΝΣ) Σε ποιον ανήκε αυτό το....

(ΝΚ) Αυτό ανήκε στον... στην Μονή Πεντέλης και λεγότανε μέχρι τότε, το όνομά τους μέχρι το Δημοτικό, λεγότανε «Κοκκινιά» κι απ' το Δημοτικό και επάνω «Τζανεριά». «Κοκκινιά» λεγότανε βέβαια επειδή ήτανε το

(ΝΣ) Κοκκινόχωμα.

(ΝΚ)... το λατομείο του πηλού, το οποίο δούλεψανε μετά το '28 αρχίσανε να εργάζονται ... Παράνομο τότε το λατομείο, οι πρόσφυγες βγάζανε κεραμίδια, βγάζανε πηλό και τα λουπά...

(ΝΣ) Έχω ακούσει ότι αυτό ήτανε ιδιωτικό κτήμα, μεγάλο. Εδώ, ένα μεγάλο κομμάτι. Ότι δεν ανήκε στην Μονή Πεντέλης. Ο παλιός Συνοικισμός ήτανε στη Μονή Πεντέλης.

(ΝΚ) Όχι! Εδώ είναι, εδώ, ναι, ναι, ναι. Αυτά ανήκαν στην Μονή Πεντέλης. Εδώ, μέχρι, μέχρι... μέχρι τη Γαρδένια, μέχρι εκεί που είναι η SHELL. Όλο αυτό το κομμάτι ανήκε στη Μονή Πεντέλης. Και τα πήραμε φυσικά με άτοκο δάνειο, έτσι; Έγινε απλά παραχώρηση...

(ΝΣ) Οπότε ερχόμαστε τώρα...

(ΝΚ) Όπως ανήκαν και της Νέας Φιλαδέλφειας και της Νέας Ιωνίας στον Πανάγιο Τάφο, στα Ιεροσόλυμα.

(ΝΣ) Οπότε ερχόμαστε περίπου στο '36...

(ΝΚ) Ερχόμαστε περίπου στο '32, στο '32 που αρχίζουν και παίρνουμε τους κλήρους σιγά, σιγά, κλήρους... αρχίζουν και παίρνουν τα οικόπεδα. Δύσκολο να χτίσεις, πάρα πολύ προσωπική δουλειά, αλλά τι κάνανε; Ανάλογα με τα μέλη της κάθε οικογένειας ξεκινούσαν όλοι μαζί να χτίζουν το κάθε σπίτι.

(ΝΣ) Είχε γίνει ωραία ρυμοτομία, όπως...

(ΝΚ) Και τις ανάγκες . Πάνω, κάτω όλοι πήρανε από διακόσια είκοσι πέντε μέχρι διακόσια σαράντα πέντε μέτρα οικόπεδο. Και βάζαν την κάθε οικογένεια ανάλογα με το επίθετο. Δηλαδή, εσύ μπορεί να είχες τρία αδέρφια και να 'χατε το ίδιο επίθετο, θα παίρνατε όλοι μαζί. Βέβαια αυτό αργότερα άλλαξε αλλά τα πρώτα χρόνια ήταν έτσι. Γι' αυτό λοιπόν και βλέπουμε σε τρία σπίτια στο Συνοικισμό που ζούμε μέχρι και σήμερα τις λεγόμενες «μάντρες». Οι μάντρες τι ήτανε; Ένα οικόπεδο που γύρω, γύρω είχε σπιτάκια. Σώζεται μία του κυρ Βασίλη, δίπλα απ' τον Πρόδρομο, μία στην... στην Τούλα του Σουμελίδη, εδώ πέρα στη Θράκης και μία είναι της γιαγιάς μου, Μικράς Ασίας και Καρελλά που είναι ε...,ε... ήταν ένα σπίτι ουσιαστικά και μετά χωρίστηκε σε τρία για τις ανάγκες έτσι της.... των....

(ΝΣ) Οπότε η οικογένεια η δική σου πήρε κλήρο...

(ΝΚ) Πήρε κλήρο

(ΝΣ)... επί της Μικράς Ασίας.

(ΝΚ) Πήρε κλήρο εκεί όπου...

(ΝΣ) Ο πατέρα σου...

(ΝΚ) Ναι, ο παππούς μου κι η γιαγιά μου, ναι! Όπου έγινε και ο πρώτος φούρνος εκεί πέρα. Από πίσω ακόμα νομίζω, απ' του κυρίου Πουλάκη τη μεριά, φαίνονται, λέει, κάποια στοιχεία, έτσι κάποιο γράμμα, δεν έχω δει, θέλω κάποια στιγμή να πάω. Αλλά πρέπει να πάω απ' το μπαλκόνι για να το δω. Έγινε ο πρώτος φούρνος εκεί πέρα.

00:08:55 - Η πρώτη αθλητική ομάδα ποδοσφαίρου.

(ΝΚ) Εκεί λοιπόν την ίδια περίοδο έγινε και το πρώτο γήπεδο Χαλανδρίου. Ακριβώς εκεί που είναι του Γολέμη το σπίτι και λίγο πιο πέρα έγινε το πρώτο γήπεδο Χαλανδρίου και εκεί έπαιζε η ήδη υπάρχουσα «Ένωση Προσφύγων Χαλανδρίου», πώς ήτανε ο Σύλλογος που ήταν σαν ΚΕΠ που λειτουργούσε και είχανε βγάλει μια αθλητική ομάδα, η οποία είχε τα χρώματα της ΑΕΚ, χωρίς να έχει ιδρυθεί η ΑΕΚ τότε, έτσι; Κιτρινόμαυρο με δικέφαλο. Πολύ συγκεκριμένο λαογραφικό στοιχείο. Μπορούμε να διεκδικήσουμε ότι ήμασταν οι πρώτοι που το χρησιμοποιήσαμε έτσι. Ναι, το έχει καταγράψει και ο Νίκος ο Αγγελίδης, ο δημοσιογράφος της ΕΡΤ, σ' ένα έτσι... βιβλίο που έγραψε «Η ΑΕΚ όλου του κόσμου» τέλος πάντων. Τα επαγγέλματα συνεχίσανε να είναι τα ίδια...

(ΝΣ) Γενικά του Χαλανδρίου η πρώτη ομάδα ήταν αυτή.

(ΝΚ) Ναι, ναι, δεν υπήρχε ποδόσφαιρο τότε. Ποδόσφαιρο φέραν οι πρόσφυγες, εδώ πέρα. Δεν υπήρχε ποδόσφαιρο.

00:09:48 - Η Πανβουρλιωτική Ένωση.

(ΝΚ) Μετά, εκείνη την περίοδο, λοιπόν, ε..., ε..., μαζεύονται οι Βουρλιώτες και φτιάχνουν μια... την Πανβουρλιωτική Ένωση, την... η οποία..., άρχισε να διεκδικεί περισσότερα πράγματα στο Ωρωπό, σε διάφορα μέρη έτσι της Ελλάδας και διορισμούς στον Οργανισμό Λιμένος Πειραιώς. Ο

οποίος οργανισμός ήτανε από Μανιάτες Πειραιώτες κι όταν άκουσαν τους Βουρλιώτες έγινε μια μέρα χαμός, πλακωθήκαν και τα λουπά, ότι έρχονται να μας πάρουν τις δουλειές μας και τα λουπά... Και το οξύμωρο είναι ότι οι Βουρλιώτες ήτανε και καταγωγής μανιάτικης που είχανε πάει. Ήταν ένα πολύ περίεργο πράγμα, Μάνη και Νάξος ήτανε τα Βουρλά κι αρχίζουν σιγά, σιγά ν' αναπτύσσονται εδώ πέρα. Δεν τους αφήνει όμως ο πόλεμος. Βέβαια πριν σου φτάσω στο '40...

00:10:46 - Ο «τραγάδες του νέου Συνοικισμού.

(ΝΣ) Πριν φτάσουμε στον πόλεμο πες για εδώ...

(ΝΚ) Ναι, ναι, ναι.

(ΝΣ)... για τις οικογένειες...

(ΝΚ) Εδώ πέρα, λουπόν, η κάθε οικογένεια είχε ζώα. Οι περισσότεροι είχανε θηλυκά ζώα για να μπορούν να κάνουνε παραγωγή και μόνο δύο άνθρωποι είχανε αρσενικό τράγο τους οποίους τους φωνάζανε «τραγάδες». Ο ένας ήτανε ο παππούς του... του Χελιώτη του Διονύση. Ο λεγόμενος «τραγάς» ήταν αυτός που πήγαινε και βάτεβε τις άλλες κατσίκες για να μπορέσουνε να μείνουνε έγκυες, να βγάλουνε γάλα και τα λουπά... Και έτσι είχανε κατσίκες, είχανε κότες, είχανε δηλαδή..., ήταν ένας..., μια αγροτική περιοχή της εποχής, όπως βλέπουμε...

00:11:48 - Τα μαγαζιά του νέου Συνοικισμού.

(ΝΣ) Και μαγαζιά.

(ΝΚ) Και μαγαζιά. Μαγαζιά, πάλι, τα ίδια. Ήταν τσαγκάρικα... Αλλά! Δεν αναπτύχθηκε αμέσως. Τα πρώτα μαγαζιά που αναπτύχθηκαν εδώ πέρα ήτανε το μανάβικο της κυρά Λένης του Βουρδούμπα. Γιατί υπήρχαν τα μαγαζιά εκεί πέρα, οπότε δεν υπήρχε λόγος να αρχίσουν να φτιάχνουν μαγαζιά! Σιγά, σιγά με τα χρόνια, πολύ λίγο πριν τον πόλεμο, άρχισαν να γίνονται καφενές, να γίνονται καφενέδες, μπακάλικα να ξεφυτρώνουνε, τσαγκαράδικα πάρα πολλά γιατί τότε το παπούτσι ήτανε πολυτέλεια...

(ΝΣ) Ναι.

(ΝΚ) Και...

00:12:00 - Η δουλειά της οικογένειας.

(ΝΣ) Οι δικοί σου τι δουλειά κάνανε;

(ΝΚ)... και ένα πατητήρι. Εμένα είχανε φτιάξει το φούρνο, ο παππούς μου έκανε..., είχε ένα πατητήρι δικό του, γιατί έφτιαχνε κρασιά εκεί πέρα και αργότερα μαζί με πρόσφυγες πήγανε και δουλέψανε σε ενός Εβραίου τα κτήματα στα Βριλήσσια. Είχανε σούστες εδώ πέρα, άλογα δηλαδή με άμαξες και πηγαίνανε, φορτώνανε, μπαίναν όλοι μαζί σε κάποιες σούστες, δεν ξέρω πόσες ήτανε, δεν θυμάμαι, δεν μου 'χανε πει, και πηγαίναν στα Βριλήσσια, εκεί περίπου που είναι το γήπεδο Χαλανδρίου, λίγο πιο πάνω και δούλευαν στα κτήματα του Εβραίου. Ένας πολύ καλός

εργοδότης, που αγαπούσε και σεβόταν πάρα πολύ τους Μικρασιάτες και που τους πλήρωνε πάρα πολύ καλά!

(ΝΣ) Γνωστός ως Εβραίος ή ξέρεις τ' όνομά του...

(ΝΚ) Ως Εβραίος! Τα κτήματα του Εβραίου λεγόντουσαν. Αργότερα ξαναγίνανε κτήματα πίσω από εκεί που είναι το Ολυμπιακό Στάδιο, πήγαν εκεί να δουλέψουνε, τα οποία αυτά όμως και αυτά τα κτήματα, στον πόλεμο τα πήραν οι Γερμανοί. Αλλά συνέχισαν να δουλεύουνε στους Γερμανούς. Οι... οι δικοί μας, ας πούμε, με τα ίδια λεφτά και τα λοιπά αλλά υπό γερμανική κατοχή. Ε..., εμ... Α! Υπήρχε...

00:13:16 - Το πρόβλημα της υδροδότησης στο νέο Συνοικισμό και η αντιπροσφυγική γραμμή των διοικούντων.

(ΝΚ) Α! Το μεγαλύτερο πρόβλημα τότε λοιπόν όταν ιδρύθηκε ο καινούργιος Συνοικισμός ήταν η υδροδότηση. Το Κράτος δεν έσκαβε. Δεν τους βοήθησε να σκάψουν να βρουνε νερό. Ήτανε η γραμμή τότε νομίζω, όχι νομίζω ήτανε η γραμμή του καθεστώτος της Κυβέρνησης τότε να 'χουν αντιπροσφυγική, έτσι..., κατεύθυνση οι δημόσιοι λειτουργοί. Και έτσι το Χαλάνδρι, οι οποίοι ήτανε βασιλόφρονες στη συντριπτική πλειονότητα, κυρίως οι διοικούντες, γιατί ο λαός, υπήρχαν και άνθρωποι οι οποίοι ήταν φιλόξενοι και τα λοιπά, είχανε μία μεγάλη αντιπροσφυγική γραμμή, την οποία την τηρούσαν πάρα πολύ αυστηρά.

00:13:57 - Οι πρώτες κόντρες και επιθέσεις στον Συνοικισμό.

(ΝΚ) Εκεί πέρα λοιπόν δημιουργήθηκαν τα πρώτα θέματα, οι πρώτες κόντρες και οι πρώτες επιθέσεις και στον παλιό Συνοικισμό που έγινε η πρώτη επίθεση για να τον κάψουνε κι απ' ότι μας λένε οι παλιοί εδώ, κάποιος Χαλανδραίος που ήταν φίλος με τους δικούς μας τους το είπε, τους το «σφύριξε» όπως λέγανε, και τη στήσανε οι δικοί μας και στείλανε τους ντόπιους...

(ΝΣ) Αυτό προπολεμικά.

(ΝΚ)... στον Ερυθρό Σταυρό, ναι, και ένας που... και αξίζει να αναφερθεί, κι ένας που ήτανε πάρα πολύ φίλος των προσφύγων και λέγαν όλοι οι παλιοί, έτσι, τότε, ότι έπαιζε και στην Ομάδα της Ένωσης Προσφύγων Χαλανδρίου, ήταν πατέρας του Γιώργου του Κουράση, του υποψηφίου Δημάρχου, ο οποίος ήτανε ντόπιος Χαλαντραίος. Δηλαδή, μέσα σ' όλο αυτό το πράγμα, υπήρχαν κάποιοι άνθρωποι που δεν..., ήτανε... είχανε άλλη ανθρωπιά μέσα τους και κάνανε παρέα μ' αυτούς τους ανθρώπους και τους βοηθούσανε. Βέβαια, επειδή ήτανε βενιζελικοί, όπως καταλαβαίνουμε, ε., ε... σε μια κοινωνία βασιλοφρόνων ήτανε πάρα πολύ δύσκολο τότε που ήτανε ένας πρώτος άτυπος εμφύλιος τότε, μπορεί να μην είχε τόσο θύματα, αλλά είχε θύματα από άλλες ενέργειες, έμενε κόσμος νηστικός, έμενε κόσμος χωρίς δουλειά, ήτανε κι αυτός ένας πόλεμος, ψυχρός πόλεμος, στον οποίο... δεν βγήκε κανένας νικητής και κανένας ηττημένος. Ήταν όλοι...

00:15:26 - Η γνώμη της οικογένειας για τον Βενιζέλο.

(ΝΣ) Οι γονείς σου τι λέγαν για τον Βενιζέλο;

(ΝΚ) Εδώ έχει πολύ «ψωμί» τώρα να σου πω. Εμένα η οικογένειά μου ήτανε βενιζελική. Το Βενιζέλο, όπως βλέπεις και πίσω, εδώ πέρα, τον είχανε όλοι, ας πούμε, σαν άγαλμα. Αργότερα όμως όταν είδαν ότι αυτά που υπέγραψε με τη Συνθήκη της Λωζάνης, με τα ανταλλάξιμα, δεν τα τήρησε, άρχισαν να είναι ενάντια στον Βενιζέλο. Πολύ ενάντια στον Βενιζέλο. Και... θα σου πω, έτσι και μια προσωπική ιστορία, ο παππούς μου, ενώ η οικογένειά του ήτανε πολύ βαριοί, έτσι, κομμουνιστές στην Μικρά Ασία, επειδή οι συγγενείς του, οι... οι συγγενείς της γιαγιάς μου του κλέψανε στην Κρήτη τα..., κάποια κτήματα, για να τους εκδικηθεί έγινε ακριβώς το αντίθετο. Τους είπε ότι εγώ από 'δω και πέρα, δηλαδή, μπορεί να κάνει κάποιος τώρα την [ακατάληπτο] με το μυαλό του και να καταλάβει πόσο κομμουνιστές μπορεί να ήτανε που για να τους εκδικηθεί διάλεξε ότι εγώ από δω και πέρα τέλος, θα είμαι στην απέναντι πλευρά! [Ανεβάζει τον τόνο της φωνής του] **Ό,τι και να 'ναι αυτό!** Και δεν σας αναγνωρίζω με τίποτα! Ξέρω 'γω... Τέλος πάντων, γενικά δεν ασχολούνταν πολύ με τα πολιτικά, απ' όσο δηλαδή ξέρω και εγώ. Τον Βενιζέλο, η γιαγιά μου συγκεκριμένα, τον είχε εικόνισμα, τον αγαπούσανε πάρα πολύ, τους απογοήτευσε βέβαια αργότερα, με τ' ανταλλάξιμα, διότι υπέγραψε μια συνθήκη, ένα άρθρο στη Συνθήκη της Λωζάνης, νομίζω είναι το άρθρο 14, που λέει ότι ό,τι έχασες εσύ απέναντι, θα πάρεις εδώ ίσης αξίας. Αυτό είναι ένα σύντομο ανέκδοτο γιατί δεν έγινε πουθενά στην Ελλάδα, έτσι; Δεν κάνανε σωστή κατανομή του πληθυσμού, επίτηδες... Σε πολλά μέρη της Ελλάδας, ενώ πήγαν να πάρουν κλήρους δεν τους δέχτηκαν. Και έγινε το αποτέλεσμα, να πάει το 45% στη Θεσσαλονίκη, στη Μακεδονία, το 27% να έρθει στην Αθήνα, το 12% να πάει στην Κρήτη και όλος ο υπόλοιπος ελληνισμός, Μικρασιατικός ελληνισμός, να απλωθεί στα νησιά. Στατιστικά είναι αυτά τα νούμερα.

00:17:34 - Η πρόταση για να χτιστεί μάντρα για να χωριστεί ο Συνοικισμός απ' το Χαλάνδρι.

(ΝΚ) Ε..., οι μαρτυρίες όλες λένε τότε ότι οι ντόπιοι διοικούντες ήθελαν να χτίσουν μία μάντρα, όπως πολύ καλά ξέρεις και συ, για να χωρίσουνε τον Συνοικισμό από το υπόλοιπο Χαλάνδρι. Γιατί δεν θέλανε, λέει, να τους βλέπουνε καθόλου.

(ΝΣ) Να τους κατονομάσουμε τους διοικούντες, δηλαδή εννοείς έγινε πρόταση στο Δημοτικό Συμβούλιο.

(ΝΚ) Έχουμε έγγραφο, έχουμε έγγραφο, έχουμε έγγραφο, χειρόγραφο, ομιλία υποψηφίου δημοτικού συμβούλου του Μιχάλη του Γεωργίου, του συχωρεμένου, που είχε το μανάβικο, του λεγόμενου «Βουρδούμπα», γιατί εδώ είχαν όλοι παρατσούκλια, που στο τέλος της ομιλίας του μέσα στο καφενείο του Σκαπέτη, αναφέρει ότι ο Καρελλάς ήθελε να κάνει μάντρα και να χωρίσει το Χαλάνδρι απ' τον υπόλοιπο Συνοικισμό! Για εμάς, πρέπει κάποια στιγμή, αυτή η οδός ν' αλλάξει, και να ονομαστεί σε «Ευτυχίας Παπαγιαννοπούλου».

(ΝΣ) Δεν πειράζει...

(ΝΚ) Αφού...

(ΝΣ) Θα το συζητήσουμε αυτό...

(ΝΚ) Αφού, αφού των Μικρασιατικών Προσφύγων κατά κάποιους θα μπέρδευε, μαζί με τη Μικράς Ασίας, τον κόσμο που μπαίνει στο Συνοικισμό, αν και 'μείς αυτό δεν το πιστεύουμε, πιστεύουνε ότι έχουνε άλλους σκοπούς και δεν το θέλουνε, λίγοι. Τέλος πάντων! Στις προσωπικότητες, ανάμεσα απ' αυτούς που ήρθε και έζησε εδώ πέρα, ως γνωστόν, είναι η Ευτυχία Παπαγιαννοπούλου, η τεράστια ελληνίδα στιχουργός, η οποία ήρθε εδώ πέρα επειδή είχε έρθει ήδη από το διωγμό ο πρώτος της άνδρας ο Ιωαννίδης και ήρθε και τον βρήκε εδώ πέρα... Μια παρένθεση μικρή κάνω για τον παλιό Συνοικισμό, ως απόδειξη ότι υπήρχαν απ' το '18 ήδη, οικογένειες. Γι' αυτό ήρθε η Ευτυχία εδώ πέρα. Και το δείχνει πολύ ωραία και στην ταινία, ε..., ε..., αλλά ε..., ε... πανελλαδικά, και έχει σημασία αυτό για το Χαλάνδρι, άρχισε να γυρνάει στο μυαλό των ντόπιων, ο ρόλος των Μικρασιατών και η αξία τους, όταν είδαν την αντίσταση στο 2^ο Παγκόσμιο Πόλεμο.

(ΝΣ) Θα φτάσουμε κι εκεί.

(ΝΚ) Θα φτάσουμε κι εκεί.

(ΝΣ) Είμαστε λίγο...

(ΝΚ) Εκεί έχουμε πολύ «ψωμί»...

(ΝΣ)...στα προπολεμικά ακόμα για να δούμε πού είχαν αρχίσει να εγκαθίστανται...

(ΝΚ) Ναι!

[Διακόπτεται η ηχογράφηση]

ΑΠΟΜΑΓΝΗΤΟΦΩΝΗΣΗ ΑΡΧΕΙΟΥ ASIAF_NKARAB_AUDIO4

00:00:01 - Οι συνήθειες των προσφύγων και η σχέση τους με τη μουσική, τα μουσικά όργανα. Η Καραμανλίδικη διάλεκτος.

(ΝΣ) Αν θυμάσαι κάποιες οικογένειες...

(ΝΚ) Θυμάμαι, θυμάμαι, θυμάμαι ονόματα πολλά, το θέμα είναι ότι έχει σημασία ο τρόπος που ζούσανε. Η αλληλεγγύη τους και ο τρόπος που ξεπερνούσανε τις δυσκολίες. Ήτανε καθιερωμένο κάθε απόγευμα στις 7 η ώρα ότι θα μαζευτούνε έξω από στις αυλές, θα βάλουν ένα μπαούλο ή ένα τραπεζάκι με ένα πανί πάνω και θα βγάλουνε το κρασί που έβγαζαν οι ίδιοι, θα βγάλουνε τις ελιές τους, θα βγάλουνε ένα μεζέ και θα παίξουν και θα τραγουδήσουνε . Ο Συνοικισμός είχε και πάρα πολύ καλούς λαϊκούς οργανοπαίχτες, όπως ήταν ο Κώστας ο Κεχαγιόγλου, ο... που είναι στη φωτογραφία που σας έδειξα πριν με το ούτι, στο σπίτι του Πρόδρομου, είχε..., είχε τον κύριο Στεφάνου που έπαιζε πολιτική λύρα, ένα πολύ σπάνιο όργανο, σήμερα το παίζει ένας άλλος που έχει μεγαλώσει εδώ πέρα και είναι καθηγητής μάλιστα στο Πανεπιστήμιο της Κωνσταντινούπολης, ο Σωκράτης ο Σινόπουλος, ένας τεράστιος μουσικός, είχανε δύο σαντούρια, τα ονόματά τους όμως δεν τα... δεν τα γνωρίζω... Είχανε τον κύριο Καλπάκη που έπαιζε κανονάκι και τα παιδιά του παίζανε κανονάκι, ε..., ε..., τι άλλο είχανε; Είχανε τον Σαρόγλου, τον γιο του Προέδρου του... του Κώστα του..., τον παππού του Κώστα του Αγγελίδη που έπαιζε κρουστά και «ταψί».

(ΝΣ) Ο Σαρόγλου, ο πατέρας της Άννας;

(ΝΚ) Της Άννας, ναι, ο κυρ Κώστας που έπαιζε «ταψί», γιατί τότε στα τραπέζια, επειδή δεν είχανε ευκαιρία να πάρουνε τουμπερλέκια παίζανε το λεγόμενο «ταψί». Παίρναν τα ταψιά και τα παίζανε. Και είναι ένας άνθρωπος, που τραγουδούσε καταπληκτικούς αμανέδες, και το λέει όλος ο Συνοικισμός, έχει να το λέει.

(ΝΣ) Αυτή η οικογένεια από πού είχε έρθει;

(ΝΚ) Από την... η μισή ήρθε από την Απολλωνιάδα Προύσας και η μισή ήρθε από τα Άδανα, που ήρθανε και πολλοί άλλοι απ' τα Άδανα εδώ πέρα. Η οικογένεια του Γεωργίου, εδώ του...

(ΝΣ) Ξέρω ότι δεν πολυμίλαγε ελληνικά ο....

(NK) Αυτοί που ζούσανε σ' αυτές τις περιοχές είχανε φάει το λεγόμενο «φιρμάνι» των Τούρκων ότι «θα διαλέξετε τη γλώσσα σας ή τη θρησκεία σας».

(ΝΣ) Μάλιστα.

Και έτσι ενώ..., έτσι βγήκε βασικά και η Καραμανλίδικη διάλεκτος, έζησε επειδή επέλεξαν να μείνουνε χριστιανοί πέσαν σε μια περίοδο, αλλά μιλούσανε, αλλά δεν μιλούσανε τόσο καλά όσο μιλούσανε οι Μικρασιάτες της Σμύρνης, της Ιωνίας, της Ερυθραίας και τα λοιπά.

00:02:36 - Η σχέση τους με τη θρησκεία. Το κήρυγμα της κυρίας Σοφίας.

(NK) Ήταν πάρα, πάρα πολύ θρήσκοι άνθρωποι, σε σημείο θρησκοληψίας... Γιατί το λέω αυτό! Γιατί η Καππαδοκία, ενώ είναι τα δεύτερα Ιεροσόλυμα παγκοσμίως, είναι Άγιοτόπος, οι περισσότεροι Άγιοι είναι Καππαδόκες στην Ορθοδοξία, εκεί γεννηθήκανε και οι περισσότερες και οι πρώτες αιρέσεις! Γιατί; Απ' την υπερευσέβειά τους, ήταν τόσο ευσεβείς σ' αυτό το πράγμα που κάνανε που φτάνανε σε σημεία ακραία. Δηλαδή, μπορεί να πιστεύανε και να τρώγανε όλη μέρα ένα αντίδωρο, ξέρω 'γω. Πράγματα που δεν τα λέει πουθενά αυτά το Ευαγγέλιο μέσα. Ή, ας πούμε, να... τηρούσανε ευλαβικά τις θρησκευτικές γιορτές, όλοι οι Μικρασιάτες απ' όλο το φάσμα. Και αυτό το βιώσαμε και εμείς. Στη δικιά μου γενιά μέχρι που..., ας πούμε, θυμάμαι την κυρά Σούλα την Κεχαγιόγλου που έκανε κήρυγμα. Φεύγαν οι γιαγιάδες μας και μαζευόντουσαν στο σπίτι τους, στο σπίτι της κυρά Σοφίας, εδώ δίπλα στον Πρόδρομο και τους έκανε κήρυγμα, η κυρία Σοφία. Το βιώσαμε και 'μεις πολύ έντονα την πίστη, στο Συνοικισμό και νομίζω ότι... ήτανε κι ένα πράγμα που τους ανέβασε πολύ την αλληλεγγύη μεταξύ τους.

(ΝΣ) Τους έφερνε κοντά.

(NK) Τους έφερνε κοντά, γιατί μπορεί να λέμε ότι οι Μικρασιάτες ήταν το ίδιο πράγμα, αλλά δεν γίνεται να είναι το ίδιο πράγμα σε μία έκταση που είναι τρεις φορές η Ελλάδα! Εδώ η Ελλάδα και αλλιώς είναι εδώ, αλλιώς είναι στη Χαλκίδα, αλλιώς είναι στην Καλαμάτα, αλλιώς είναι στο Βόλο...

00:04:01 - Υπήρχε αλληλεγγύη αλλά και αντιπαλότητες.

(NK) Φανταστείτε τι διαφορές θα είχανε, αλλά αυτό που τους ένωνε ήτανε η μεγάλη τους πίστη και φυσικά το ότι φύγανε από μια πατρίδα και το ότι πήγανε στη μαμά Ελλάδα και η μαμά Ελλάδα δεν το έδωσε στα παιδιά της. Ακόμα και σήμερα. Και δεν τα έδωσε στα παιδιά της. Βλέπουμε σήμερα ότι η Κυβέρνηση δεν ασχολείται με το έτος, καθόλου, Μικράς Ασίας. Το βιώνουνε όλοι οι Μικρασιατικοί Σύλλογοι, είναι κάτι πολύ κοινό, το οποίο το συζητάει όλος ο κόσμος, αλλά να σου πω την αλήθεια, και το λέω με ευθύνη μου, δεν περίμενα και κάτι περισσότερο εγώ. Ήμουν ασίγουρος ότι θα γίνει έτσι.

(ΝΣ) Ας γίνει από κάτω! Δεν πειράζει.

(ΝΚ) Δεν πειράζει! Το έχει κάνει ο κόσμος έτος, όμως.

(ΝΣ) Λοιπόν, πέρα από..., εντάξει, αλληλεγγύη κι αυτά, δεν υπήρχανε ανάμεσα στις οικογένειες και αντιπαλότητες...

(ΝΚ) Είχανε....

(ΝΣ) Να μην λέμε μόνο τα θετικά...

(ΝΚ) Βεβαίως και είχανε, όπως γνωρίζετε καλά τότε ήταν χωρισμένος ο κόσμος σε βασιλικούς και βενιζελικούς. Ε..., δεν έχουμε πάρα πολλές αναφορές ότι γινόντουσαν μεγάλες φασαρίες, αλλά υπήρχανε ε..., άσχημες συμπεριφορές μεταξύ κάποιων οικογενειών, οι οποίες «*Α! Μην μιλάς με το παιδί αυτουνού, α! μην μιλάς με το αγόρι αυτουνού, α! μην μιλάς με την κόρη του...*»

(ΝΣ) Θεεσ ν' αναφέρεις οικογένειες, ονόματα ή όχι;

(ΝΚ) Όχι, δεν θα ήθελα ν' αναφέρω γιατί ...

(ΝΣ) Εντάξει, δεν πειράζει. Για την ιστορία, τώρα λέμε...

(ΝΚ) Ναι, ναι...

(ΝΣ) Παλιούς...

(ΝΚ) Ναι, δεν θα ήθελα γιατί αυτή τη στιγμή, ας πούμε, όλοι εμείς που ανήκαμε σ' όλο αυτό το πράγμα, τα βλέπουμε και τα έχουμε σαν κακό παράδειγμα διχασμού, και δεν...

(ΝΣ) Πάντως υπήρχε και μέσα...

(ΝΚ) Υπήρχε, [Ανεβάζει τον τόνο της φωνής του] **ΥΠΗΡΧΑΝΕ ΑΛΛΑ** θα σου πω κάτι τώρα που το 'λεγε συνέχεια ο Τσακίριδης και ο Σταφυλοπάτης, ο..., ο... ε...που είχε έρθει εδώ πέρα, ο Αλέκος. Όλοι, μα όλοι ... Αυτό θέλω να το καταγράψει η κάμερα... Μπορεί να ακουστεί λίγο, έτσι, ωμό αλλά έτσι..., λέω τι μου λέγανε όλοι τους. «*Μπορεί...*» λέει «... *να ήμασταν χωρισμένοι...*» λέει «... *σε βενιζελικούς, βασιλικούς, ξέρω 'γω, αριστερούς, δεξιούς, δεν ξέρω πώς, αλλά όταν πειράζανε...*» λέει, «...*την αδελφή καμμιανού, ανεβαίναμε...*» λέει «... *όλοι στο Χαλάνδρι και τους αφήναμε τα κεφάλια!*» (Ανεβάζει τον τόνο της φωνής του) **ΑΥΤΟ ΓΙΑ ΜΕΝΑ ΤΑ ΣΒΗΝΕΙ ΟΛΑ!** Αυτό για μένα τα σβήνει όλα!

(ΝΣ) Μάλιστα.

(ΝΚ) Και το λέω έτσι και...

(ΝΣ) Οπότε από τη δεκαετία τώρα την ..., απ' τον μεσοπόλεμο, φτάνουμε στην κήρυξη του πολέμου.

(ΝΚ) Φτάνουμε στην κήρυξη του πολέμου...

(ΝΣ) Συγκινήθηκες. Κάνουμε ένα διαλειμματάκι. Θέλεις;

[Διακόπτεται η ηχογράφηση]

ΑΠΟΜΑΓΝΗΤΟΦΩΝΗΣΗ ΑΡΧΕΙΟΥ ASIAF_NKAPAB_AUDIO5

00:00:01 - Αδερφός βρίσκει τον αδερφό.

(ΝΚ) Παίζει ΑΕΚ-ΠΑΝΑΘΗΝΑΪΚΟΣ στη Νέα Φιλαδέλφεια, ε..., ε..., νομίζω ένα χρόνο πριν μπούνε, πριν 'ρθούνε οι Ιταλοί; Κάτι τέτοιο. Δεν θυμάμαι, τέλος πάντων. Και είναι έξω ένας τύπος, ο οποίος περιμένει τους φίλους του να κατηφορίσουνε προς το Χαλάνδρι. Απέναντι περιμένει ένας άλλος τύπος και του ζητάει ε..., ε..., τσιγάρο. Ε, αφού έχει περάσει πολλή ώρα πιάνουμε την κουβέντα. Και του λέει «Από πού είσαι...» του λέει «... φίλε;» Του λέει «Πρόσφυγας είμαι...» του λέει, του λέει «'Ελα! Κι εγώ! Από πού είσαι;» Του λέει «Απ' τα Βουρλά!» [Βήχει] Του λέει «Πώς σε λένε;» Λέει «Χατζηχρόνογλου.» Του λέει «Τον Οδυσσέα τον Χατζηχρόνογλου τι τον έχεις;» Λέει..., τον κοιτάει ο άλλος, του λέει «Πατέρας μου ήτανε!» Και πέφτει ο ένας κι αγκαλιάζει τον άλλο, δεν είπανε τίποτα μεταξύ τους, καταλάβανε ότι είναι αδέρφια και του λέει ο ένας «Πάμε σπίτι να δεις και τη μάνα γιατί ζει.»

(ΝΣ) Μάλιστα...

(ΝΚ) Τραγικές ιστορίες. Τραγικές ιστορίες που θα σημαδέψουνε και τις νέες γενιές προσφύγων, με τις ροές που υπάρχουνε και δυστυχώς αυτός ο κύκλος δεν θα σταματήσει ποτέ και νομίζω ότι φταίμε εμείς που δεν θα σταματήσει ποτέ. [Ανεβάζει τον τόνο της φωνής του] **ΓΙΑΤΙ ΑΝ ΕΜΕΙΣ ΟΛΟΙ ΤΩΡΑ** παίρναμε ένα λεωφορείο, ένα αεροπλάνο και πηγαίναμε στην Ουκρανία, πόσοι κάτοικοι είναι στην Ευρώπη; Πόσα εκατομμύρια; Να φεύγαμε όλοι και να πούμε θα κλείσουνε όλα δέκα μέρες και θα πάμε όλοι στην Ουκρανία! Θα έπεφτε καμία βόμβα; **ΘΑ ΣΤΑΜΑΤΟΥΣΕ Ο ΠΟΛΕΜΟΣ!** Θα σταματούσε ο πόλεμος! **ΜΟΝΟ ΕΤΣΙ ΣΤΑΜΑΤΑΝΕ ΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ** για μένα! Ούτε διπλωματίες, ούτε ανταλλαγές, ούτε τίποτα! Κάποτε είχανε φύγει οι κομμουνιστές από τον Συνοικισμό, ήταν και οι Λαγκουσαίοι μέσα σ' αυτούς, όταν έγινε ο πόλεμος της Σερβίας, στη Σερβία από το ΝΑΤΟ και πήγανε και κάτσανε πάνω σε μια γέφυρα, για να μην βομβαρδίσουν τη γέφυρα, και δεν την βομβάρδισαν οι Αμερικάνοι τη γέφυρα γιατί ήτανε... άσχετοι άνθρωποι! Και έτσι έφυγε και η ΑΕΚ, όταν πήγαν να βομβαρδίζουν το Βελιγράδι και πήγε κι έπαιξε φιλικό με την «Παρτιζάν» **ΜΕΣΑ, ΕΝ ΚΑΙΡΩ ΠΟΛΕΜΟΥ!** Και... [Χτυπάει τις παλάμες του]... οι γειτονιές εκεί πέρα γλιτώσανε το... **ΜΟΝΟ ΕΤΣΙ ΣΤΑΜΑΤΑΝΕ** οι πόλεμοι. Με τη συμβολή τη δικιά μας, με το να ταξιδέψουμε εκεί! Θα μου πεις «**ΠΟΣΟΙ ΝΑ ΤΑΞΙΔΕΨΟΥΝΕ!**» Κι εκατό χιλιάδες δεν φτάνουνε.

Πρέπει να πάνε εκατομμύρια κόσμος όπου γίνεται πόλεμος και να λέμε «Δεν θα ρίξετε τίποτα, γιατί θα πετύχετε εμάς, θα σκοτώσετε εμάς!» Να το πούμε τόσο απλά, δηλαδή. Αυτό είναι το ζητούμενο, ας πούμε, άμα θέλουμε να σταματήσει ένας πόλεμος. Τέλος πάντων.

00:02:44 - Το '32 υπήρχε πρόβλημα με το νερό. Ανοίξαν πολλά πηγάδια.

(NK) Ε..., ε..., αυτά γινόντουσαν το '32... Είχανε μεγάλο θέμα με το νερό το '32. Δεν τους δίνανε νερό, έτσι σκάψανε μόνοι τους για νερό, ανοίξανε πάρα πολλά πηγάδια, ήταν τυχεροί στην ατυχία τους γιατί ο Συνοικισμός από κάτω είναι όλο ρέματα, είναι κούφιος, γι' αυτό και κουνηθήκαμε πολύ στο σεισμό του '99, ναι, και ήτανε... σε πολύ έτσι ρηχά... ήτανε ρηχά να βρουνε νερό, ευτυχώς βρήκανε ... **ΣΩΖΟΝΤΑΙ** πηγάδια! Στην Καρελλά, και της κυρά Βάσως και δίπλα από του Μαυρίδη, σώζονται πηγάδια στην... στην περιοχή, αλλά οι πιο πολλοί αναγκαστήκανε να τα κάνουνε βόθρους. Οι άνθρωποι. Γιατί ούτε αποχέτευση τους παρείχαν. 'Όλα τα κάνανε μόνοι τους! 'Όλα τα κάνανε μόνοι τους. Ε..., ε... αυτά προπολεμικά.

00:03:38 - Η ιστορία του αδερφού του παππού του όταν κλήθηκε να πάει στο μέτωπο.

(NK) Ε..., τώρα..., ε..., η συμβολή των Μικρασιατών προσφύγων γενικά και ιδιαίτερα στο Χαλάνδρι, στον πόλεμο, ήτανε τεράστια γιατί; Θα σας πω ένα περιστατικό, το οποίο είναι από οικογενειακή ιστορία. Ο παππούς μου είχε έναν αδερφό, τον Στεφανή. Η κόρη του ζει ακόμα στο Νέο Ψυχικό. Ο Στεφανής κλήθηκε, μπαρουτοκαπνισμένοι Μικρασιάτες, ήδη από τη Μικρασιατική καταστροφή, κλήθηκε να πάει στο μέτωπο να αντιμετωπίσει τους Ιταλούς. 'Ετσι, μαζί με άλλους Χαλανδραίους, νομίζω εφτά στον αριθμό, παίρνουνε το τρένο για να πάνε στο μέτωπο, που είχαν ορίσει τη γραμμή, τη λεγόμενη τη γραμμή «Μεταξά», **ΠΟΛΕΜΑΝΕ!** Επιστρέφουνε νικητές από τις μάχες και βγάζει ένα «φιρμάνι» τότε το... το αντίστοιχο ΓΕΕΘΑ, το Αρχηγείο του Στρατού, και λέει «Οσοι...» επειδή είχαν έρθει στην Κρήτη Γερμανοί. «'Οσοι...» λέει «... πήγατε...» λέει «... στον πόλεμο, γυρίστε λέει στις μανάδες σας και θα φύγει η επόμενη γραμμή!» Αυτός όμως τι έκανε μ' έναν φίλο του τον Κώστα! Γυρνάνε σπίτι, τρώνε, αλλάζουνε και φεύγουνε μόνοι τους για την Κρήτη. Για να πολεμήσουν τους Ναζί. **ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΥΝΕ** στη Μάχη της Κρήτης μαζί με πάρα πολλούς Μικρασιάτες πρόσφυγες που είχαν εγκατασταθεί στην Κρήτη, και την επόμενη ημέρα, ή μετά από δύο μέρες, ως αντίποινα οι Γερμανοί, γι' αυτά που κάνανε οι Έλληνες στους Ναζί αλεξιπτωτιστές, ρίξανε κάποιες βόμβες και μία απ' αυτές τις βόμβες έπεσε δίπλα στον αδερφό του παππού μου κι έτσι έχασε τη ζωή του. Δηλαδή, φύγανε μόνοι τους, δεν ήτανε ριψάσπιδες, δεν ήτανε φυγόπονοι. Σου είπε ότι έχει ανάγκη, πρέπει να φύγουμε, πρέπει να πάμε, γιατί όμως;

00:05:22 - Τους Γερμανούς, οι Μικρασιάτες τους είχανε χρεωμένους απ' τη Μικρασιατική καταστροφή.

(NK) Υπάρχει ένα τραγούδι, που χορεύαν όταν είχαν έρθει εδώ πέρα και λέγανε...: [Βήχει] Λέγανε: «Αρχιμηνιά κι αρχή χρονιά, ψηλή μου δεντρολιθανιά, κι αρχή καλός μας χρόνος, της πατρίδας μας ο πόνονος.» Ε..., ε... «Εκεί που βγήκε ο Χριστός, ήρθ' ο κεμαλικός στρατός, και ποιος ειν' η αιτία; Η Τουρκιά κι η Γερμανία.» Δηλαδή τους Γερμανούς, οι Μικρασιάτες τους είχανε χρεωμένους απ' τη

Μικρασιατική καταστροφή, εξ αιτίας τους. Του Λίμαν φον Σάντερς, του Ντένις του ναύαρχου, του Ρούντολφ Ες... Όλοι αυτοί δηλαδή που μετά από είκοσι χρόνια γίνανε πρωτοπαλίκαρα του Χίτλερ και τι κάνανε; Στα Βουρλά τι κάνανε; Στα στρατόπεδα συγκέντρωσης, στα «Αμελέ Ταμπουρού»², σε μια περιοχή που λέγεται τα «Τέλια του Μουσελέ»³. Στους Εβραίους τι κάνανε; Δηλαδή, κάνανε ακριβώς τα ίδια πράγματα, ακριβώς τα ίδια πράγματα, τις ίδιες τακτικές, τις ίδιες πρακτικές, για να εξαφανίσουν ολοκληρωτικά έναν λαό! Γιατί οι Γερμανοί ήθελαν να εξαφανίσουν και τους Έλληνες και τους Εβραίους. Θέλαν να τους εξαφανίσουνε. Και το '19 και '22 και το... ε., και το '40. Να τους εξαφανίσουνε τελείως θέλανε, δεν θέλανε να υπάρχουνε πάνω στον κόσμο. Όμως η Κοινωνιολογία τι λέει; Λέει ότι η πρώτη γενιά, λέει, προσπαθεί, λέει, να ξεχάσει, η δεύτερη προσπαθεί να σταθεί στα πόδια της και η τρίτη εκδικείται! Την εκδίκηση όμως μπορεί, ένας νεολαίος, να την λάβει πώς; Θα πάω να εκδικηθώ τους Γερμανούς, θα πάω να εκδικηθώ τους Τούρκους. Εμείς οι [ακατάληπτο] τι λέμε; Εκδικούμαστε με το να δείχνουμε ότι ξέρουμε τι έγινε! Και όσο πιο πολύ το δείχνουμε, όσο πιο πολύ δείχνουμε ότι θέλανε στο Χαλάνδρι κάποτε να χτίσουνε μάντρα, όσο πιο πολύ δείχνουμε ότι τους ζητούσαν διαβατήρια στο λιμάνι της Σμύρνης για να περάσουν απέναντι, για εμάς το να ξεφτιλίζεις έναν άνθρωπο, είναι..., μ' αυτό τον τρόπο, είναι η μεγαλύτερη εκδίκηση ακόμα και από να τον σκοτώσεις! Γιατί όταν θα τον σκοτώσεις, θα ξεχαστεί! Όταν όμως θα περπατάει στο δρόμο και θα ξέρει ο άλλος τι έχει κάνει αυτός ο άνθρωπος, θα το κουβαλάει για πάντα! Εμείς, λοιπόν, δεν ξεχνάμε το τι έκανε ο ναζισμός εδώ, δεν ξεχνάμε τι έγινε εδώ πέρα, όταν μας υποδέχτηκαν **ΚΑΠΟΙΟΙ** Έλληνες, γιατί δεν μπορούμε να τους τσουβαλιάσουμε όλους, προς θεού! Έτσι; Η Ελλάδα είχε και τον Ξένιο Δία και είχαμε και σαν κουλτούρα τη φιλοξενία σε πολλά μέρη της Ελλάδας. Ας πούμε στην Ήπειρο τους φερθήκαν ανθρώπινα. Τους Μικρασιάτες. Έχουν να το λένε οι Μικρασιάτες ότι στην Ήπειρο μας φερθήκανε ανθρώπινα.

00:07:58 - Μαρτυρία για περιστατικό με την Γκεστάπο.

(ΝΚ) Τέλος πάντων... ε..., ε..., απ' ό,τι ξέρω από μαρτυρίες, εκεί που είναι το «My Market» τώρα, ήταν η Γκεστάπο, εκεί πέρα. Και εκεί που είναι ο ΟΤΕ ήταν η Βέρμαχτ. Αυτά ξέρω εγώ από τους Μικρασιάτες εδώ. Μια μαρτυρία που μου έχει πει προσωπική ο Τσακιρίδης ο Βαγγέλης, ο οποίος ήτανε κολλητός, παιδικό φίλος του πατέρα μου... [Αποχαιρετά κάποιον] ...ήτανε... ο Βαγγέλης ο Τσακιρίδης ήτανε κολλητός φίλος του πατέρα μου, από μικροί δηλαδή πηγαίνανε μαζί στο σχολείο, στο νηπιαγωγείο και τα λοιπά, μου έλεγε ότι μια μέρα ε..., ε... γυρνάμε απ' το σχολείο και βλέπουμε, λέει, στο Γερμανικό το..., το...στη Γερμανική Αστυνομία, απ' έξω, λέει, κάρβουνο. Εμείς, λέει, τότε τι κάναμε; Πουλούσαμε φιστίκι και κάρβουνα στην βρύση της πλατείας του Χαλανδρίου. Και λέω, λέει, του πατέρα σου του Γιάννη «Ρε συ...» του λέει «... δεν πάμε να κλέψουμε κάρβουνο!» Γιατί, λέει, πολύ πείνα! Πάει ο πατέρας μου να κλέψει, έχει κάτσει ο Τσακιρίδης σ' ένα πολύ επικίνδυνο πόστο, να φυλάξει τσίλιες, το οποίο λένε ότι όταν έμενε εκεί άνθρωπος, ανεξαρτήτου ηλικίας τον εκτελούσανε, τους παίρνει χαμπάρι, λοιπόν, ο Γερμανός και εκείνη την ώρα, λέει, με τη μπότα του, πατάει το σβέρκο του πατέρα μου και του βγάζει το πιστόλι, που ήταν ο πατέρας μου νηπιαγωγείο...! και του το κολλάει στο κεφάλι...! Δηλαδή τρελαίνεσαι! Και αν, λέει, δεν πηγαίνανε, λέει, οι γειτόνισσες, λέει, απ' τον παλιό Συνοικισμό να ουρλιάζονε..., λέει, και τα λοιπά... θα τον είχε σκοτώσει, δεν θα τον άφηνε...!

(ΝΣ) Σε ποιο σημείο έγινε αυτό;

(ΝΚ) Αυτό έγινε εκεί που είναι το «My Market» τώρα. Που είναι το βενζινάδικο. Εκεί πέρα.

(ΝΣ) Έχω την αντίστοιχη ιστορία αλλά από τρίτον...

(ΝΚ) Από τον ε...,

(ΝΣ) Και νομίζω ότι...

...απ' τον Αναγνωστόπουλο! Τον γιατρό!

(ΝΣ) Τον γιατρό!

(ΝΚ) Ναι! Όχι, κι ο γιατρός αυτή την ιστορία νομίζω ξέρει...

(ΝΣ) Ναι, ναι, αυτή! Για τον τόπο έχω μια... νομίζω λίγο διαφέρει ...

(ΝΚ) Α!

(ΝΣ) Δεν το θυμότανε καλά, εσύ θα το θυμάσαι...

(ΝΚ) Ναι, ναι! Εμένα μου είπε ότι ήτανε ακριβώς έξω από την Γερμανική Αστυνομία, τη Γκεστάπο, η οποία ήτανε εκεί που είναι το «My Market».

(ΝΣ) Ναι, ναι.

(ΝΚ) Όπως μας έλεγε ο Βαγγέλης.

00:10:10 - Ο Βαγγέλης Τσακιρίδης φρόντισε να εξιστορήσει πολλά πράγματα.

(ΝΚ) Ο Βαγγέλης ο Τσακιρίδης φρόντισε, μέσα από την κουβέντα του καφενείου του ούζου και του καφέ να μας εξιστορήσει πολλά πράγματα, για να..., γιατί ήξερε ότι, λέγοντάς τα σε πέντε ανθρώπους συγκεκριμένους, θα γίνουμε σκυταλοδρόμοι της μνήμης και θα μεταφέρουμε τη σκυτάλη. Ήξερε δηλαδή πού μίλαγε. Καμιά φορά, ας πούμε, θυμότανε, όταν έπαιρνε το ουζάκι του, και... ήταν δίπλα ο Σύλλογος και μου 'κανε έτσι. «Έλα, έλα ...» μου 'λεγε. «Έλα να σου πω.» Ήξερα ότι θα μου πει.

00:10:41 - Το μπλόκο του Χαλανδρίου. ΕΑΜ-ΕΛΑΣ ήταν η ραχοκοκαλιά της Εθνικής Αντίστασης.

(ΝΚ) Καθόμουνα, πάντα δάκρυζε, ήταν πολύ ευσυγκίνητος και ευαίσθητος άνθρωπος και έτσι μας έλεγε πάρα πολλά πράγματα, μου είπε πάρα πολλά πράγματα εμένα. **ΠΑΡΑ ΠΟΛΛΑ**, ειδικά για την Κατοχή, για το μπλόκο που έγινε πάνω, μου είπε πάρα πολλά...

(ΝΣ) Λοιπόν, τώρα μια και φτάσαμε σ' αυτό, πραγματικά να πούμε τι θυμάσαι...

(ΝΚ) Απ' αυτά που μου 'χουνε πει!

(ΝΣ)... από διηγήσεις για το ...

(ΝΚ) Ξέρω κι απ' τον πατέρα μου για το μπλόκο, πολλά, για τον Τσακιρίδη, κι απ' τη γιαγιά μου ξέρω πάρα πολλά...

(ΝΣ) Για πες, πες μου από έναν έναν.

Και θλίβομαι, απ' την μια χαίρομαι που βρέθηκε, επιτέλους, ένας Δήμος τέτοιος να έχει μια ομάδα προφορικής ιστορίας, κι απ' την άλλη θλίβομαι που οι παλαιότεροι, δεν ξέρω για ποιο λόγο, δεν φρόντισαν αυτά τα πράγματα να είναι κάπου τεκμηριωμένα και γραμμένα. Αυτό που ξέρω είναι ότι, όταν αρχίσανε ... Τα μπλόκα στην αρχή γίνανε εκεί που γίνανε προσφυγογειτονιές. Γιατί το ΕΑΜ-ΕΛΑΣ οργανώθηκε πάρα πολύ δυνατά με τους πρόσφυγες. Ήταν η ραχοκοκαλιά της Εθνικής Αντίστασης. Όταν έγινε μια μεγάλη μάχη στην Καισαριανή, στο νεκροταφείο συγκεκριμένα, αυτά μου τα 'χει περιγράψει ο κύριος Μολυδρής, από την Καισαριανή, ένας άνθρωπος που... που παλεύει μέσα στο μικρασιατικό κίνημα. Μικρασιατικό κίνημα μνήμης, εννοείται, μετά αρχίσανε..., από μια πολύ μεγάλη μάχη που ακούστηκε στο Χαλάνδρι ότι έγινε στην Καισαριανή, από Βουρλιώτες πάλι, γιατί οι κάτοικοι της Καισαριανής ήτανε Βουρλιώτες ως επί το πλείστον, άρχισαν σιγά, σιγά να ψάχνουνε πού υπάρχουν τα, εντός εισαγωγικών, αρχηγεία του ΕΑΜ-ΕΛΑΣ μέσα στις προσφυγογειτονιές.

00:12:20 - ΕΛΑΣ και ΠΕΑΝ. Ο πλάτανος της πλατείας οδόφραγμα για τους Γερμανούς.

(ΝΚ) Έτσι, ο πατέρ..., ο παππούς του Γιώργου του Σουμελίδη, που μένει στην Κύπρου και... και Πίνδου, ήταν ένας απ' τους υπεύθυνους τότε της οργάνωσης των ΕΛΑΣιτών. Εδώ πέρα στο Χαλάνδρι. Εδώ στο Χαλάνδρι, επίσης, υπήρχε και η ΠΕΑΝ, η λεγόμενη. Ήτανε μία..., θα σας πω για την ΠΕΑΝ σε λιγάκι γιατί έχουμε βρει και πού είναι τα τυπογραφεία που ήταν στο Χαλάνδρι τυπογραφείο, κι έχουμε βρει πού 'ναι και τα μηχανήματα. Και υπάρχει μάλιστα ένας στον Καναδά Έλληνας, που έχει τη βιντεοκασέτα που ανατινάξανε στην Γλάδστωνος κάτω, τη γωνία που στρατολογούσαν οι Ναζί, έλληνες, για να πάνε να πολεμήσουνε στη Ρωσία. Θα σας πω τώρα και γι' αυτό το πράγμα. Έτσι, λοιπόν, μαθαίνουνε οι δικοί μας ότι έρχονται, έχουν σκοπό να 'ρθουνε οι Γερμανοί και φεύγουνε οι πιο οργανωμένοι κομμουνιστές από τον Συνοικισμό και κάποιοι από την Τούφα, έτσι λέγανε, μας λέγανε ότι και στην Τούφα υπήρχε αντίστοιχη, έτσι, δύναμη..., που δεν ήταν βασιλόφρονες και τα λοιπά, και πάνε στο..., στην πλατεία, υπήρχε, λέει, ένας πλάτανος τεράστιος! Είναι σαν αυτούς που βλέπουμε στα χωριά, στο Καρπενήσι, ας πούμε, που πιάνει μια ολόκληρη πλατεία. Αυτόν τον πλάτανο, λοιπόν, πρότειναν τότε οι κομμουνιστές να κοπεί, για να τον ρίξουν ως οδόφραγμα, να μην περάσει μέσα στο Συνοικισμό, να μην μπει στο υπόλοιπο Χαλάνδρι μέσα, το τανκ των Γερμανών. Πράγματι τον κόψανε τον πλάτανο. Βέβαια το τανκ πέρασε από πάνω από τον πλάτανο, ήταν σαν να μην υπήρχε, αλλά αυτή η ιστορία με τον πλάτανο είναι μια πολύ χαρακτηριστική ιστορία που διηγούνται ακόμα και σήμερα.

00:13:59 - Οι Γερμανοί μάζεψαν χιλιάδες κόσμο στην πλατεία, κυρίως Μικρασιάτες.

(ΝΚ) Έτσι, μάζεψαν κόσμο, κυρίως Μικρασιάτες αλλά όχι μόνο, γιατί στα μπλόκα μαζεύαν και κόσμο που δεν είχε να κάνει με το ΚΚΕ και τα λοιπά. Που ήτανε κόσμος ο οποίος ήτανε..., εντός εισαγωγικών, όχι «απολίτικα», που δεν ήταν τόσο ενεργός! Τώρα, για τον αριθμό, επειδή πάντα θέλω να μιλάω με..., άλλοι λένε ότι ήτανε δυόμισι χιλιάδες, άλλοι λένε ότι ήτανε τρεις χιλιάδες, άλλοι λένε ότι ήταν τέσσερις χιλιάδες. Για τον αριθμό δεν ξέρω ακριβώς. Πάντως σίγουρα ήταν χιλιάδες. Μαζέψανε όλον τον κόσμο, πάλι.

00:14:37 - Βγήκαν δύο συγκεκριμένοι άνθρωποι με κουκούλες.

(ΝΚ) Βγήκανε δύο συγκεκριμένοι άνθρωποι, με κουκούλες, όπως αναφέρει... [Ακούγεται από το μεγάφωνο η φωνή ενός περαστικού παλιατζή]

(ΝΣ) Από το Συνοικισμό;

(ΝΚ) Έμαθα ότι ο ένας ήταν από τον Συνοικισμό, ε...,ε..., τώρα δεν θέλω να πω το επίθετό του, ξέρεις γιατί; Γιατί, νομίζω..., έχει..., το επίθετό του μοιάζει, μοιάζει,πρόσεχε! Δεν είναι το ίδιο, με μιας πολύ καλής μου φίλης και νομίζω ότι δεν φταίει σε κάτι να το χρεωθεί. Ε..., και..., γι' αυτό δεν θα ήθελα να το πω. Και ένας άλλος, ο οποίος ήτανε Χαλανδραίος ντόπιος, **ΑΛΛΑ**, αυτός που έδειχνε απ' τον Συνοικισμό ήτανε σώγαμπρος, δεν ήτανε δικός μας! Κατάλαβες ποια είναι η διαφορά; Γι' αυτό το επίθετό του δεν έχει καμία σχέση με μας, εδώ πέρα. Ήτανε..., ήταν από ένα χωριό, τέλος πάντων, της Ευρυτανίας, ο άνθρωπος αυτός. Ε...,ε... σε ...άκριας τελείωνε το..., το...

(ΝΣ) Εντάξει!

(ΝΚ) Ή επίθετο ή παρατσούκλι. Αυτός, λοιπόν, είχε έρθει σώγαμπρος εδώ πέρα και επειδή δεν τα πήγαινε καλά με τον πεθερό του, ήθελε να εκδικηθεί όλο τον κόσμο. Λες και φταίγανε οι υπόλοιποι, τώρα, επειδή δεν τα πάει καλά με τον πεθερό του γιατί, επειδή τον λέγανε ότι ήταν ανεπρόκοπος, δεν του δίνανε... την προίκα! Κι αυτός εκδικήθηκε με αυτόν τον... τον τρόπο!

(ΝΣ) Δεν την έχω ακούσει αυτή την ιστορία.

(ΝΚ) Ε, όχι, αυτό ήτανε! Μου το 'χει αναλύσει ο Βαγγέλης, το συγκεκριμένο. Επειδή ήτανε, λέει, μέθυσος και τα λοιπά... ο συγκεκριμένος, γι' αυτό δεν τον ήθελε η πεθερά...

(ΝΣ) Μάλιστα.

(ΝΚ) Πλακωνότανε, λέει, κάθε μέρα με τον πεθερό και τα λοιπά... Ε..., πήγανε δύο, λοιπόν, φορέσανε κουκούλα κι αρχίσαν να δείχνουνε κόσμο. Ε..., ε...

00:16:31 Για τον πρώην Δήμαρχο Θεοδοσίου. Οι Γερμανοί κάνανε τείχος για να μην βλέπουν τα παιδιά και οι γυναίκες ποιους άντρες θα πάρουν για εκτέλεση. Στην Καρελλά εκτέλεσαν εφτά άτομα.

(ΝΣ) Έχετε ακούσει και για τον Θεοδοσίου;

(ΝΚ) Τα 'χω ακούσει πολλές φορές υποθέτω, αλλά.... όχι...

(ΝΣ) Το δήμαρχο!

(ΝΚ)... για τον συγκεκριμένο...

(ΝΣ) Αφού ήτανε...

(ΝΚ) Α! Ο δήμαρχος!

(ΝΣ) Ως δημαρχεύων τότε.

(ΝΚ) Έχω ακούσει ότι όλοι αυτοί οι δήμαρχοι...

(ΝΣ) Αν ήτανε τότε στο μπλόκο.

(ΝΚ) Τότε ήτανε...

(ΝΣ) Δεν πειράζει...

(ΝΚ) 'Ότι ήτανε εκεί και είχανε κάποιο, έτσι, ρόλο... Ε..., ε..., [Μικρή παύση] Είχανε..., Α! 'Αφησαν τα..., άφησαν τα παιδιά, εκείνη την ώρα, μου 'λεγε ο Βαγγέλης, πήγανε πίσω και μετά μπήκανε, λέει, μπροστά, λέει, πολλοί στρατιώτες Ναζί και κάνανε ένα τείχος, ώστε τα παιδιά και οι γυναίκες να μην βλέπουνε ποιος άντρες θα πάρουνε για... εκτέλεση. Δεν θυμάμαι πού μου είπε ότι τους πήγανε. 'Η στην Παλλήνη, ή στη Θήβα, μου 'πε; Δεν θυμάμαι. Κάπου πήγανε κάποιους...

(ΝΣ) Δεν πειράζει, ότι..., ότι...

(ΝΚ)... και εκείνη την ημέρα στην Καρελλά εκτέλεσαν επτά άτομα. Εδώ πέρα μπροστά! [-Αυτό, αυτό, σ' αυτό θα ήθελα να σταθούμε.] Κι έναν Μαραθωνοδρόμο, κι έναν Μαραθωνοδρόμο ² ..., ο Τσακιτζής ο Δημήτρης ξέρει την ιστορία του Μαραθωνοδρόμου που τον φάγανε ακριβώς εδώ που είναι το «ΥΓΕΙΑ», στο φανάρι.

(ΝΣ) Θυμάσαι ονόματα; Σου έχουνε..., έχουνε καταγραφεί ονόματα; Γιατί δεν έχουμε ακούσει για συγκεκριμένους...

(ΝΚ) Η Νίτσα Χέλίου ξέρει τα ονόματα. Η Νίτσα τα ξέρει, η Νίτσα τα ξέρει.

00:17:58 - «Εφαγαν» δύο ή τέσσερις Ναζί και τους έθαψαν στο Συνοικισμό.

(ΝΚ) Ο ένας ήτανε, νομίζω, ο αδερφός του θείου της του Ματρόζου, σίγουρα, ο οποίος είχε «φάει» και δύο Ναζί και τους είχε θάψει στο Συνοικισμό, να ξέρεις. 'Η δύο ή τέσσερις «έφαγε». Πειράζανε αυτοί κάποια κοπέλα, στην Καρελλά, και μπήκε αυτός με ένα όπλο και τους σκότωσε και τους έχει θάψει εδώ, στο Συνοικισμό. Αλλά δεν ξέρουμε πού τους έχει θάψει τώρα, να πάμε να βρούμε τα..., ξέρεις, τα αποδεικτικά, ας πούμε, τα τέτοια... Ε..., αλλά αν είχαν εκτελέσει, είχαν εκτελέσει εδώ πέρα, Ναζί. Είχανε «φάει» πολύ κόσμο εδώ πέρα, στο Συνοικισμό.

00:18:40 - Ξέρει ότι οι Γερμανοί σκότωσαν κάποιον από την οικογένεια του Ηλία Αντωνίου.

(ΝΣ) Δεν ξέρεις κάποια οικογένεια που να λέει, εμένα..., να 'χει μείνει, ο αδερφός, ο πατέρας, σκοτώθηκε εδώ, απ' τους Γερμανούς.

(ΝΚ) Ξέρω! Την οικογένεια, ας πούμε του κυρίου Αντωνίου του Ηλία! Που πέθανε, που τον εκτελέσανε, ήτανε μαζί με τον Γιώργο τον Σουμελίδη, τον παππού του Γιώργου του Σουμελίδη και ήταν έτσι, πολύ αντιδραστικός άνθρωπος, καβγατζής και τα λοιπά, Μικρασιάτης γαρ... Ε..., ε..., ο Αντωνίου από πού ήτανε, να δεις. Προυσαλίδης πρέπει να ήταν κι αυτοί. Θα θυμηθώ και θα σου πω. Θα ρωτήσω και θα σου πω. Σίγουρα ξέρω γι' αυτόν. Αλλά κι αυτός μιλούσε για εφτά άτομα. Ο αριθμός εφτά, για τις εκτελέσεις στην Καρελλά, είναι ένας πολύ συγκεκριμένος αριθμός που λέγαν οι παλιοί. Και μάλιστα περιγράφανε και για μια γυναίκα, την κυρά Σουλτάνα...

(ΝΣ) Ναι...

(ΝΚ)... την Πόντια. Αυτή δεν έχει απογόνους, πλέον. Οπότε, νομίζω, μπορούμε να μιλήσουμε ελεύθερα. Ε, αυτή έμενε δίπλα στην κυρά Λένη. Εκεί πέρα στου Βουρδούμπα δίπλα και είχε σχέση με έναν Γερμανό. Αυτή όμως η γυναίκα ήτανε καθαρίστρια στη Γκεστάπο. Αλλά τι γινόντανε; Απ' αυτή τη γυναίκα έτρωγε όλος ο Συνοικισμός.

[Διακοπή της μαγνητοφώνησης]

00:00:01 - Ο ρόλος της Σουλτάνας της Πόντιας. Το περιστατικό με τον Γερμανό εραστή της.

(ΝΚ) Αλλά ήξερε ο Συνοικισμός ότι δεν είναι συνεργάτης των Γερμανών! Το αντίθετο! Γλίτωνε κόσμο, ειδοποιούσε κόσμο όταν ήταν να γίνει κάτι, και έλεγε ο κυρ Βαγγέλης πολλές φορές ότι ήτανε και η αιτία που γλιτώσανε πάρα πολλές οικογένειες, όταν πηγαίνανε για να τους συλλάβουν και τα λοιπά, ότι αυτή μάθαινε και τους ειδοποιούσε. Δηλαδή λειτουργούσε ως κατάσκοπος, εντός εισαγωγικών. Όχι εντός εισαγωγικών! Λειτουργούσε ως κατάσκοπος, υπέρ του Συνοικισμού έναντι των Γερμανών. Και μου 'λεγε η κυρά Λένη, μία..., ένα περιστατικό... Δύο μήνες πριν πεθάνει μου το είπε αυτό, στο μανάβικο, πίσω στο ψυγείο που καθόμασταν. Αυτή είχε έναν εραστή, η κυρά Σουλτάνα, είχε έναν εραστή Γερμανό, που 'χανε χρόνια, έτσι, ήταν καιρό, μήνες είχανε σχέση και μια μέρα αυτός ήτανε, λέει, τόσο μεθυσμένος, που μπερδεψε, λέει, τις πόρτες και μπήκε κατά λάθος στο δικό της σπίτι. Κι ήτανε, λέει, νύχτα. Και με το που μπήκε, λέει, μέσα, λέει, στο σπίτι μας, εμείς, λέει, τρομάξαμε και τι κάνει; Πέφτει κατ' ευθείαν στο κρεβάτι, έτσι και ξαπλώνει. Εκείνη την ώρα, λέει, έρχεται ο πατέρας μου, λέει, και μας μαζεύει, λέει, τ' αδέρφια μου, λέει, και καθόμαστε, λέει, φοβισμένα, λέει, στην κουζίνα, γιατί ήτανε η κουζίνα με το τέτοιο ήτανε ένα δωμάτιο. Και καθόμασταν, λέει, και τον κοιτούσαμε, μου λέει, δεν θα το ξεχάσω ποτέ, αμίλητοι, λέει, όλη νύχτα! Αυτός, λέει, το πρωί όταν ξύπνησε και συνειδητοποίησε πού είναι, ένιωσε μεγάλη ντροπή και σηκώθηκε απότομα και σηκώθηκε κι έτρεξε έξω. Και μετά, μου λέει η κυρά Λένη, μόλις το μάθανε στο στρατόπεδό του ότι μπήκε σ' ένα σπίτι μιας οικογένειας, λέει, τον λιντσάρανε, λέει, οι... οι ίδιοι οι Γερμανοί. Ότι έκανε τέτοιο πράγμα, ας πούμε, στο..., στο..., στους ανθρώπους, ας πούμε. Ε., αυτό μου το 'πε και μου το 'πε πολύ έντονα. Επίσης μου έλεγε ότι... , ε..., χρησιμοποιούσαν ως καταφύγιο το Αδριάνειο Υδραγωγείο και...

(ΝΣ) Την έχουμε την μαρτυρία της αυτή.

(ΝΚ) Και επειδή, λέει, σε μια φάση βάραινε, λέει, αυτό, πώς καταλαβαίνανε, λέει, ότι τελειώνει το οξυγόνο; Είχανε ένα κερί, λέει, κι όπου περπατάγανε, εκεί που έσβηνε το κερί, λέει, φεύγανε, λέει, πίσω, γιατί σήμαινε ότι έσβησε επειδή από 'δω και πέρα δεν έχει οξυγόνο.

(ΝΣ) Να σου πω, μήπως σου είχε πει ακριβώς πού ήταν αυτό το πηγάδι που κατεβαίνανε...

[Διακόπτεται η μαγνητοφώνηση για τεχνικούς λόγους και η συνέντευξη δεν ολοκληρώθηκε.]

¹ Στα τούρκικα λέγεται «Αλτίν Μαχαλέ», η χρυσή γειτονιά.

² «Αμελέ Ταμπουρού» τάγματα εργασίας

³ «Τέλια του Μουσελέ» Στα «τέλια του Μουσελέ» στη νότια ανατολική έξοδο της τουρκικής συνοικίας των Βουλών, σ' ένα τεράστιο χωράφι, το οποίο ο τουρκικός στρατός μετέτρεψε σε πρόχειρο στρατόπεδο συγκέντρωσης, συγκέντρωσαν τον χριστιανικό ανδρικό πληθυσμό των Βουρλών με στόχο την εξόντωσή του

⁴ Εννοεί μάλλον τον Μαραθωνοδρόμο Στέλιο Κυριακίδη, για τον οποίο υπάρχει η ιστορία ότι είχε συλληφθεί στο Χαλάνδρι από τους Γερμανούς. Το έχει επιβεβαιώσει και ο γιός του αλλά και η κόρη του. (Βλ. Σχετική παράγραφο από το ίντερνετ)

« Το 1943 στο [Χαλάνδρι](#), συνελήφθη από Γερμανούς με άλλα 49 άτομα (τα οποία εκτελέστηκαν) εξαιτίας ενός φόνου Γερμανού στρατιώτη. Ο Γερμανός αξιωματικός υπηρεσίας ήταν μαραθωνοδρόμος και τον άφησε ελεύθερο, όταν βρήκε στο πορτοφόλι του την ταυτότητά του και την κάρτα διαπίστευσης των Ολυμπιακών Αγώνων του 1936 στο Βερολίνο. Ο γιος του Δημήτρης Κυριακίδης ανέφερε: «Μια άλλη φορά, όταν οι Γερμανοί εισέβαλαν στο σπίτι μας, βρήκαν ένα άλμπουμ με φωτογραφίες από τους Ολυμπιακούς Αγώνες του Βερολίνου. Στην πρώτη σελίδα ήταν ο Χίτλερ. "Χάιλ Χίτλερ!" είπαν και εξαφανίστηκαν. Έτσι εδόθη εντολή να μην πηγαίνει κανείς στο σπίτι του Κυριακίδη. Από τότε ο πατέρας μου έκρυβε στο υπόγειό μας τους συμμάχους που έπεφταν με τα αλεξίπτωτα και έφευγαν αργότερα στην Αίγυπτο».